Veeseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Seaduse eesmärk on suurendada joogivee ohutust, tagades Euroopa Liidu ühtsete hügieeninõuete ning joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamise, vastavuse dokumenteerimise ja märgistamise nõuete rakendamise Eestis.

Lisaks täpsustatakse Euroopa Komisjoni rikkumismenetluses esitatud märkuste alusel joogivee riskipõhist käsitlust, sealhulgas laiendatakse prioriteetse tarbimiskoha määratlust suurtele üldsusele ligipääsmatutele valdustele, mille kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega. Samuti nähakse ette joogivee kontrolli kava pidev läbivaatamine ja vajaduse korral ajakohastamine ning täpsustatakse joogiveehaarete tundlike asukohaandmete kaitset.

Kuna joogiveega kokkupuutuvate toodete uute nõuete rakendamine võib suurendada ettevõtjate halduskoormust, eelkõige vajaduse tõttu tõendada Eestis turule lastavate joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavust ELi ühtsetele nõuetele, nähakse selle tasakaalustamiseks ette ka halduskoormust vähendav meede. Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlust lihtsustatakse, jättes ära senise Terviseameti kohustusliku kooskõlastuse. See vähendab kasutusloa taotlejate asjaajamist ning Terviseameti ja kasutusloa menetlejate töökoormust, säilitades samal ajal Terviseameti joogivee kvaliteedi järelevalve.

Muudatuste mõju avaldub eelkõige joogiveega kokkupuutuvate toodete tootjatele (keda on Eestis esialgse kaardistuse põhjal üksikuid), importijatele ja levitajatele. Neile võivad lisanduda kulud seoses toodete ja nendes kasutatavate materjalide katsetamise, toodete vastavushindamise, vastavust tõendavate dokumentide hankimise, märgistamise ning dokumentatsiooni koostamise ja säilitamisega. Samuti mõjutavad muudatused joogivee käitlejaid, sealhulgas vee-ettevõtjaid, ning joogiveetaristu omanikke (nii eraõiguslikke isikuid kui ka kohalikke omavalitsusi), kellel tuleb toodete hankimisel arvestada nende nõuetele vastavust tõendava teabe, dokumentatsiooni ja märgistusega.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Sotsiaalministeeriumi rahvatervishoiu osakonna nõunik Ramon Nahkur (ramon.nahkur@sm.ee) ja analüüsiosakonna analüütik Evelin Tähtväli (evelin.tahtvali@sm.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud õigusnõunik Piret Eelmets (piret.eelmets@sm.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeletoimetanud Virge Tammaru (virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 ja selle artikli 11 alusel kehtestatud otsekohalduvate Euroopa Liidu õigusaktidega. Seaduseelnõu on seotud ka Euroopa Komisjoni rikkumismenetlusega nr 2025/2122.

Eelnõu on seotud Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetlusega nr 2025/2122, milles komisjon on esitanud Eestile etteheiteid direktiivi (EL) 2020/2184 ülevõtmise kohta. Eelnõu kohaselt lahendatakse osa etteheidetest seaduse tasandil, täpsustades veeseadust ja

rahvatervishoiu seadust. Muud rikkumismenetluse käigus tuvastatud küsimused lahendatakse määruse tasandil.

Eelnõu on seotud ka Sotsiaalministeeriumis ettevalmistamisel oleva rahvatervishoiu seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõuga[1], millega muu hulgas kavandatakse rahvatervishoiu seaduse §-s 29 reguleeritud vee terviseohutuse infosüsteemi ümbernimetamist keskkonnatervishoiu infosüsteemiks ning selle eesmärgi ja andmekoosseisu täpsustamist. Käesoleva eelnõuga täiendatakse sama paragrahvi joogiveehaarete geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangut käsitlevate sätetega. Eelnõud ei ole teineteise rakendamise eelduseks ning käesoleva eelnõu menetlemine ei sõltu nimetatud eelnõu menetluskäigust. Teise eelnõu edasisel ettevalmistamisel tuleb arvestada käesoleva eelnõuga kavandatavate muudatustega, et tagada rahvatervishoiu seaduse § 29 regulatsiooni normitehniline ja sisuline kooskõla.

Eelnõu ei ole otseselt seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2025–2027 konkreetse ülesande täitmisega. Eelnõuga kavandatav ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluse lihtsustamine on siiski kooskõlas valitsusliidu eesmärgiga vähendada halduskoormust ning lihtsustada ehitus- ja kasutusloa menetlusi.

Eelnõukohase seadusega muudetakse järgmisi seadusi ja nende redaktsioone:
1) veeseadus (RT I, 11.07.2026, 69);
2) ehitusseadustik (RT I, 11.07.2026, 33);
3) rahvatervishoiu seadus (RT I, 18.03.2026, 17);
4) toote nõuetele vastavuse seadus (RT I, 11.03.2025, 3).

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälteenamus.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõukohase seadusega tagatakse, et joogivee võtmiseks, töötlemiseks, hoidmiseks ja jaotamiseks kasutatavad tooted ei kahjusta joogivee kvaliteeti ega inimese tervist. Selleks luuakse ühtsete Euroopa Liidu hügieeninõuete, vastavushindamise, märgistamise ja turujärelevalve toimimiseks vajalik riigisisene õigusraamistik. Ühtlasi kõrvaldatakse joogiveedirektiivi ülevõtmisel tuvastatud riskijuhtimise puudused ning vähendatakse ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluse dubleerivaid toiminguid.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuetele vastamise eesmärk on luua selge ja toimiv süsteem, mille kohaselt peavad turule lastavad ja turul kättesaadavaks tehtavad joogiveega kokkupuutuvad tooted vastama Euroopa Liidu nõuetele, olema läbinud nõutud vastavushindamise ning kandma sellekohast märgistust. Regulatsioon aitab tagada, et joogivee võtmiseks, töötlemiseks, hoidmiseks ja jaotamiseks kasutatavad tooted ei kahjusta joogivee kvaliteeti ega inimese tervist. Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel on Euroopa Komisjon vastu võtnud õigusakte, millega täpsustatakse muu hulgas joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamise ja märgistamise nõudeid[2].

Kehtivas õiguses puudub eraldi selge norm, mis seoks joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud hügieeninõuded,

[1] EIS-i toimik SOM/26-0955

[2] Euroopa Komisjon. *Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule, milles käsitletakse delegeeritud õigusaktide vastuvõtmise volitusi, mis on komisjonile antud vastavalt direktiivile (EL) 2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta.* COM(2026) 235 final, 20.05.2026. EUR-Lex.

vastavushindamise, vastavushindamisasutusest teavitamise, märgistamise ja turujärelevalve riigisisese toote nõuetele vastavuse õigusraamistikuga. Eelnõukohane seadus täidab selle lünga, kohaldades asjaomaste ettevõtjate kohustustele, vastavushindamisele, vastavushindamisasutusest teavitamisele, turujärelevalvele ja vastutusele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Toodete turujärelevalvet teeb TTJA ning joogivee kvaliteedi järelevalve jääb Terviseametile. Põllumajandus- ja Toiduameti pädevust toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete järelevalves ei muudeta. Ühis- või eraveevärgi püsiosadele ei kohaldata toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete regulatsiooni.

Rakendusmudeli kujundamisel on arvestatud TTJA hinnanguga, mille kohaselt saab uue turujärelevalveülesande täitmist korraldada olemasoleva personaliga, kuid ülesande tõhus täitmine eeldab ametnike valdkondlikku koolitamist ja võimalust tellida vajaduse korral toote nõuetele vastavuse kontrollimiseks katseid.

Rikkumismenetlusega[3] seotud muudatuste eesmärk on viia veeseaduse sätted paremini kooskõlla direktiivi (EL) 2020/2184 nõuetega. Muudatustega tagatakse, et riskipõhise käsitluse rakendamist võib direktiivis sätestatud tingimustel kohandada, kuid seda ei tohi täielikult rakendamata jätta. Prioriteetse tarbimiskoha mõiste hõlmab ka üldsusele mitteavatud suuri valdusi, mis ei ole kodumajapidamised (nt suurettevõtted, tööstusliku tootmise üksused või haldusasutuste ruumid, millele on juurdepääs ainult seal töötaval personalil). Veel ühe muudatusega tagatakse, et joogivee kontrolli kava vaadatakse pidevalt läbi ja seda ajakohastatakse vähemalt iga kuue aasta tagant.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 8 lõike 2 punkti a alapunkt iii kohaselt võetakse riskihindamisel arvesse joogivee veevõtukohtade geograafilisi viiteid, kuid neid ei tehta üldsusele kättesaadavaks. Täpsed asukohaandmed võivad võimaldada veehaarde tahtlikku kahjustamist või veevarustuse häirimist, ohustades joogiveevarustuse turvalisust ja rahvastiku tervist. Eelnõuga nähakse RTHS §-s 29 ette tingimuslik juurdepääsupiirang ainult nendele riskihindamisel töödeldavatele geograafilise asukoha andmetele, mille avalikustamine tekitaks nimetatud ohu. Piirang ei laiene automaatselt kõigile veehaardega seotud andmetele.

Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlusest jäetakse ära Terviseameti kohustuslik kooskõlastus. Kasutusloa menetleja on üldjuhul kohalik omavalitsus. Menetleja võib vajaduse korral küsida Terviseameti arvamust. Muudatus vähendab asjaajamist loa taotlejale ning menetlustoiminguid ametiasutustele, kuid ei vähenda joogivee ohutuse kaitsetaset: Terviseamet jätkab joogivee kontrolli kavade kooskõlastamist ja joogivee kvaliteedi järelevalvet. Tegemist on halduskoormust vähendava meetmega, mida saab uute tootega seotud kohustuste kõrval arvesse võtta, kuid kokkuhoiu suurust ja adressaatide kattuvust ei ole olemasolevate andmete alusel võimalik arvuliselt tõendada.

Eelnõu ettevalmistamisel kasutati direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamise analüüsi[4] ning 2026. aastal toimunud kaasamist, küsimustikku ja asutustevahelisi arutelusid. Rikkumismenetlusega seotud muudatused põhinevad Euroopa Komisjoni märkustel[5] ja neile

[3] Euroopa Komisjon. „October infringements package: key decisions“, 8. oktoober 2025, INF/25/2077, jaotis „Commission calls on Estonia and Austria to correctly transpose the Drinking Water Directive“. Komisjoni rikkumismenetluse avalik ülevaade.

[4] Sotsiaalministeerium. „Joogivee direktiivi artikkel 11 ja selle alusel vastu võetud aktide rakendamise analüüs – I etapp“, 2026. Avaldamata analüüs.

[5] Euroopa Komisjoni 8. oktoobri 2025. a ametlik kiri rikkumismenetluses INFR(2025)2122, C(2025) 6076 final (AK kuni rikkumismenetluse lõpuni).

esitatud Eesti seisukohtadel[6]. Väljatöötamiskavatsust ei koostatud HÕNTE § 1 lõike 2 punktidele 1, 2 ja 5 tuginedes, arvestades rikkumismenetluse kiireloomulisust ja otsekohalduva Euroopa Liidu õiguse rakendamise tähtaega. Eelnõu mõjusid käsitletakse seletuskirjas.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

§ 1. Veeseaduse muutmine

Punktiga 1 muudetakse veeseaduse § 2 pealkirja, sõnastades selle üldisemalt. Muudatus on seotud punktis 2 kavandatud muudatusega, mille kohaselt täiendatakse § 2 viitega toote nõuetele vastavuse seadusele.

Punktiga 2 täiendatakse veeseaduse § 2 lõikega 3, mille kohaselt kohaldatakse veeseaduse tähenduses joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavusele, märgistamisele, turule laskmisele, vastavushindamisele, vastavushindamisasutusest teavitamisele, turujärelevalvele ja vastutusele ning turul kättesaadavaks tegemisega seotud tootja, tema volitatud esindaja, importija ja levitaja kohustustele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Muudatus on vajalik direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamiseks. Artikli 11 kohaselt tuleb tagada, et joogiveega kokkupuutuvad materjalid ja tooted vastaksid Euroopa Liidu ühtsetele hügieeninõuetele. Artikli 11 süsteem hõlmab kahte omavahel seotud tasandit: esiteks joogiveega kokkupuutuvate materjalide ja valmismaterjalide hügieeninõuded ning teiseks toodete vastavushindamine, märgistus ja turule laskmise tingimused.

Toote nõuetele vastavuse seadus on Eestis üldine õigusraamistik, mille kaudu reguleeritakse toote turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise tingimusi, ettevõtjate kohustusi, vastavushindamist, turujärelevalvet ja vastutust. Joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul on tegemist tootepõhise nõuetele vastavuse ja turujärelevalve küsimusega. Seetõttu on põhjendatud kohaldada nende suhtes toote nõuetele vastavuse seadust, arvestades veeseadusest ja direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktidest (Euroopa Komisjoni rakendusotsused ja delegeeritud määrused) tulenevaid erisusi.

Uus säte loob silla veeseaduse ja toote nõuetele vastavuse seaduse vahel. Sellega tagatakse, et joogiveega kokkupuutuvaid tooteid puudutavad turule laskmise, turul kättesaadavaks tegemise, vastavushindamise, vastavushindamisasutusest teavitamise, märgistamise ja turujärelevalve küsimused alluvad toote nõuetele vastavuse süsteemile. Toodetes kasutatavate materjalide nõuetekohasust käsitletakse toote vastavushindamise ja turujärelevalve raames.

Sättega ei looda uut riigisisest sertifitseerimissüsteemi ega dubleerita Euroopa Liidu õiguse alusel kehtestatud vastavushindamise nõudeid. Tootja, importija ja levitaja peavad tagama, et turule lastav või turul kättesaadavaks tehtav toode vastab kohaldatavatele Euroopa Liidu nõuetele ning et nõuetele vastavus on nõuetekohaselt tõendatud ja dokumenteeritud. Järelevalveasutusel on omakorda alus kontrollida nõuete täitmist toote nõuetele vastavuse seaduse raamistikus.

Punktidega 3 ja 4 muudetakse veeseaduse § 85^1 lõiget 4. Muudatus on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 7 lõike 2 ülevõtmise täpsustamisega. Direktiivi kohaselt võivad liikmesriigid teatud tingimustel veeohutuse riskipõhise käsitluse rakendamist kohandada. Kehtiv veeseaduse

[6] Eesti Vabariigi 8. detsembri 2025. a vastus Euroopa Komisjoni ametlikule kirjale rikkumismenetluses INFR(2025)2122, nr 15.3-4/6352-5 (AK kuni rikkumismenetluse lõpuni).

sõnastus võimaldab aga riskipõhise käsitluse teatud juhul üldse rakendamata jätta. Selline sõnastus ei vasta direktiivi mõttele, sest direktiiv lubab riskipõhise käsitluse rakendamist kohandada, kuid ei näe ette selle täielikku kohaldamata jätmist. Muudatuse eesmärk on täpsustada, et riskipõhine käsitlus jääb ka erandjuhtudel põhimõtteliselt kohaldatavaks, kuid selle rakendamise ulatust ja viisi võib direktiivis lubatud tingimustel üksnes kohandada.

Punktiga 5 muudetakse veeseaduse § 85⁴ lõiget 4 ja täpsustatakse prioriteetse tarbimiskoha mõistet. Muudatus on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 2 punktis 4 sätestatud mõiste ülevõtmisega. Euroopa Komisjon on rikkumismenetluses märkinud, et kehtiv määratlus ei hõlma piisavalt selgelt suuri valdusi, mis ei ole üldsusele avatud. Eelnõu kohaselt võib prioriteetne tarbimiskoht olla suur üldsusele avatud või ligipääsmatu valdus, mis ei ole kodumajapidamine ja mille paljud kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega.

Direktiivi mõiste hõlmab liikmesriigi kindlaksmääratud suuri valdusi, mis ei ole kodumajapidamised, eelkõige üldsusele avatud suuri valdusi, kuid ka muid suuri valdusi, mille kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega. Näiteks võivad asjaomasteks valdusteks osutuda haiglad, hoolekandeasutused, koolid või suure kasutajate arvuga töö- ja tootmishooned. Konkreetne tegevusala ei tähenda siiski automaatselt seirekohustust.

Muudatusega viiakse veeseaduse määratlus direktiivi kohaldamisalaga paremini kooskõlla. Väljend „ligipääsmatu valdus“ tähistab siinses kontekstis üldsusele juurdepääsuks mitteavatud, ent selle kasutajatele ligipääsetavat valdust. Määrav ei ole valduse omandivorm ega füüsiline suletus.

Punktiga 6 täiendatakse veeseaduse § 85⁴ lõikega 4¹, mille kohaselt määrab Terviseamet sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud riskianalüüsi alusel kindlaks prioriteetsed tarbimiskohad, avaldab nende nimekirja oma veebilehel ning teavitab asjaomase tarbimiskoha omanikku valduse prioriteetseks tarbimiskohaks määramisest ja kohaldatavatest seirenõuetest.

Konkreetse valduse prioriteetseks tarbimiskohaks määramine on haldusakt haldusmenetluse seaduse § 51 lõike 1 tähenduses. Prioriteetsete tarbimiskohtade valikul lähtutakse veeseaduse § 85⁴ lõike 1 kohasest riskianalüüsist, arvestades muu hulgas valduse suurust, kasutajate arvu ja kasutuse intensiivsust, kasutajate võimalikku haavatavust, veesüsteemi eripära ning veega seotud riske. Valikukriteeriumid ja nende kohaldamise põhjendused peavad nähtuma riskianalüüsist, et oleks võimalik tuvastada, miks konkreetne valdus prioriteetseks tarbimiskohaks määrati.

Menetluse otstarbekuse tagamiseks võib Terviseamet vormistada mitme valduse prioriteetseks tarbimiskohaks määramise ühe haldusaktina, mille lisas esitatakse asjaomaste valduste loetelu. Kui valduste määramise aluseks olevad riskikriteeriumid ja asjaolud on samad, võib haldusakt sisaldada ühist põhjendust. Seejuures peab olema iga valduse puhul tuvastatav selle vastavus määramise aluseks olevatele kriteeriumidele. Haldusakti põhjendamisel võib tugineda riskianalüüsile, millele haldusaktis viidatakse ja mis on menetlusosalisele kättesaadav.

Otsustuse tegemisel järgitakse haldusmenetluse seaduses sätestatud nõudeid, sealhulgas haldusakti põhjendamise, teatavakstegemise ja vaidlustamise kohta. Mitut valdust hõlmava haldusakti korral tehakse see nõuetekohaselt teatavaks igale asjaomasele omanikule. Omanikul on õigus vaidlustada tema valdust puudutav otsustus. Prioriteetsete tarbimiskohtade nimekirja avaldamine Terviseameti veebilehel on täiendav teavitamismeede ega asenda haldusakti nõuetekohast teatavakstegemist.

Prioriteetseks tarbimiskohaks määramine ei tähenda automaatselt seirekohustuse tekkimist. Veeseaduse § 85[4] lõike 3 kohane seirekohustus rakendub juhul, kui tarbimiskoha veevärgi riskihindamisel tuvastatakse vee kvaliteedile ja inimese tervisele Legionella või pliiga seotud riskid.

Punktiga 7 täiendatakse veeseaduse § 85[5] pealkirja sõnaga „tooted“, sest direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktid käsitlevad lisaks materjalidele ka joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamist ja märgistamist.

Punktiga 8 täiendatakse veeseaduse § 85[5] lõigetega 3 ja 4. Lõike 3 kohaselt peavad joogivee võtmise, töötlemise, säilitamise või jaotamisega seotud rajatistes kasutamiseks ettenähtud joogiveega kokkupuutuvad tooted ja nendes kasutatavad valmismaterjalid vastama direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud nõuetele. Joogiveega kokkupuutuva toote vastavust nõuetele hinnatakse ja toode märgistatakse nimetatud Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud korras. EL-i nõuded kohalduvad alates 31. detsembrist 2026.

Direktiivi artikli 11 lõike 1 kohaselt ei tohi joogiveega kokkupuutuvad materjalid otseselt ega kaudselt ohustada inimtervist, halvendada vee värvust, lõhna ega maitset, soodustada mikroobset kasvu ega põhjustada saasteainete leostumist rohkem kui materjali kavandatud eesmärki arvestades vältimatu.

Direktiivi artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktid täpsustavad nõudeid, mille abil artikli 11 eesmärki praktikas saavutatakse. Need hõlmavad muu hulgas lubatud ainete Euroopa nimekirju, lähteainete, koostiste ja koostisosade katsetamise ja heakskiitmise meetodeid, valmismaterjalide katsetamise ja heakskiitmise korda, vastavushindamismenetlusi ning olmeveega kokkupuutuvate toodete märgistamise ühetaolisi spetsifikatsioone.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete hulka võivad kuuluda näiteks joogiveetorud, toruliitmikud, kraanid, segistid, ventiilid, joogivee mahutid ja paagid, joogiveega kokkupuutuvad filtriseadmete, veetöötlusseadmete või veesoojendite osad ning muud tooted, mille joogiveega kokkupuutuvad osad kuuluvad joogivee võtmise, töötlemise, hoidmise või jaotamise süsteemi. Kohaldamisala täpne ulatus sõltub direktiivi artikli 11 ja selle alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktide kohaldamisalast ning konkreetse toote kasutusotstarbest.

Artikli 11 kohaldamisalast tuleb eristada tooteid, aineid ja materjale, mis ei ole käsitatavad joogiveega kokkupuutuva tootena artikli 11 tähenduses või mille suhtes kohaldub muu õigusraamistik. Toiduga kokkupuutuvad materjalid ja esemed kuuluvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1935/2004 ning toiduseaduse raamistikku, välja arvatud ühis- või eraveevärgi püsiosad. Sellised võivad olla näiteks toidukäitlemisel kasutatavad veega kokkupuutuvad nõud, mahutid ja seadmete osad ning tarbijale mõeldud veega kokkupuutuvad esemed, nagu joogipudelid, veefiltrikannud või kodumasinate veemahutid, kui need ei ole ühis- või eraveevärgi püsiosad ega kuulu joogivee võtmiseks, töötlemiseks, säilitamiseks või jaotamiseks mõeldud rajatise osana direktiivi artikli 11 kohaldamisalasse. Artikli 11 raamistik kohaldub joogivee võtmiseks, töötlemiseks, säilitamiseks või jaotamiseks mõeldud rajatistes kasutatavatele toodetele ja nendes kasutatavatele materjalidele. Kui veega kokkupuutuv ese kuulub toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete õigusraamistikku, jätkub selle üle järelevalve senises korras Põllumajandus- ja Toiduameti pädevuses.

Artikli 11 ning toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete õigusraamistikud võivad sisaldada erinevaid nõudeid, piirväärtusi, piiranguid või keelustusi, sest nende kohaldamisala, kasutuskontekst ja riskihindamise loogika ei kattu. Seetõttu ei tähenda ühe raamistiku

kohaldumine automaatselt seda, et teise raamistiku konkreetsed ainepõhised nõuded või erandid kohalduksid samal viisil.

Piirjuhtumite, näiteks joogivee ajutiseks varustamiseks kasutatavate teisaldatavate mahutite, veepaakide või filtrilahenduste puhul sõltub kohaldatav õigusraamistik toote kasutusotstarbest ja sellest, kas toodet kasutatakse joogivee võtmiseks, töötlemiseks, säilitamiseks või jaotamiseks mõeldud süsteemi osana või pigem toidu või joogi käitlemise, pakendamise, serveerimise või tarbijaesemena.

Lõike 4 kohaselt hindab joogiveega kokkupuutuva toote vastavust nõuetele vastavushindamisasutus direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud korras. Vastavushindamisasutusele kohaldatakse toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Sätte eesmärk on siduda joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse tõendamine direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohase vastavushindamisega. Toote nõuetele vastavuse tagamise ja nõuetele vastavust tõendavate dokumentide, sealhulgas EL-i vastavusdeklaratsiooni koostamise kohustus lasub eelkõige tootjal ning oma rolli piires ka teistel asjaomastel ettevõtjatel. Vastavushindamisasutus teeb Euroopa Liidu õigusaktides ette nähtud vastavushindamise toimingud ja hindab, kas toode vastab kohaldatavatele nõuetele. See ei asenda ettevõtja vastutust toote nõuetele vastavuse eest. Toote vastavushindamisel hinnatakse muu hulgas seda, kas tootes kasutatud valmismaterjalid vastavad kohaldatavatele hügieeni-, katsetamis- ja heakskiitmisnõuetele. Valmismaterjal ei ole eraldiseisvalt tootele ette nähtud vastavushindamismenetluse ega toote märgistamise objekt.

Teadaolevalt puudub Eestis praegu selle valdkonna joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamisasutus. Ettevõtja peab vajaduse korral kasutama teises Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis nõuetekohaselt teavitatud asutuse teenust selle tegevusõiguse ulatuses.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamisasutuste tegevusloakohustus tuleneb toote nõuetele vastavuse seaduse (TNVS) § 27 lõikest 1, mille kohaselt peab vastavushindamisasutusena tegutsemiseks olema Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi antud tegevusluba ning asutusest peab olema teavitatud Euroopa Komisjoni ja teisi liikmesriike. Eelnõuga kavandatav veeseaduse § 85^5 lõige 4 seob joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamise TNVS-is sätestatud tegevusloa- ja teavitamiskorraga ning Euroopa Komisjoni delegeeritud määruses (EL) 2024/370 sätestatud valdkondlike erinõuetega.

Eestis asutatud ja tegutsevale vastavushindamisasutusele annab tegevusloa TNVS § 30 lõike 1^1 kohaselt Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA). Tegevusloa taotlejale esitatavad üldnõuded tulenevad TNVS §-st 28 ning taotluse andmete ja dokumentide nõuded §-st 29. Muu hulgas tuleb taotlejal esitada kavandatavate vastavushindamistoimingute kirjeldus, andmed asjaomaste toodete või tooteliikide kohta ning akrediteerimist ja vastutuskindlustust tõendavad dokumendid. Täiendavad valdkondlikud nõuded tulenevad vahetult kohaldatava komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2024/370 artiklist 5, mille kohaselt peab vastavushindamisasutus muu hulgas olema sõltumatu kolmas isik ning nõuetekohaselt akrediteeritud standardi EN ISO/IEC 17065 alusel asjaomaste vastavushindamismenetluste tegemiseks.

Tegevusloa andmise järel teavitab TTJA vastavushindamisasutusest Euroopa Komisjoni ja teisi liikmesriike TNVS § 34 ning komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2024/370 artiklite 7 ja 8 kohaselt. Vastavushindamisasutus võib tegutseda teavitatud asutusena pärast nõuetekohase teavitamismenetluse läbimist ja ettenähtud vastuväidete esitamise tähtaja möödumist. Teistes

Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriikides nõuetekohaselt tegevusõiguse saanud ja teavitatud asutused võivad teha asjaomaseid vastavushindamistoiminguid neile antud tegevusõiguse ulatuses.

Seega ei looda eelnõuga uut eraldiseisvat riigisisest tegevusloasüsteemi. Tegevusloakohustuse alus, pädev asutus, loa taotlemise kord ja tegevusõiguse tekkimise tingimused tulenevad TNVS-ist ning seda täiendavatest vahetult kohaldatavatest Euroopa Liidu õigusaktidest. Eelnõu eesmärk on tagada nimetatud õigusraamistiku kohaldumine ka direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohasele joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamisele.

Vastavushindamisasutuse rolli eristatakse järelevalveasutuse rollist. Vastavushindamisasutus hindab joogiveega kokkupuutuva toote vastavust kohaldatavatele nõuetele Euroopa Liidu õigusaktides ettenähtud korras. Tootes kasutatud valmismaterjalide nõuetekohasust kontrollitakse toote vastavushindamise käigus nende kohta esitatud katse-, heakskiitmis- ja muude tõendite alusel. TTJA kui turujärelevalveasutus kontrollib nõuete täitmist oma pädevuse piires, sealhulgas seda, kas vajalik dokumentatsioon, märgistus ja vastavushindamise tõendid on olemas, need on asjakohased ning seotud konkreetse toote, tootetüübi, tootja, importija või levitajaga. TTJA ei tee tootja ega vastavushindamisasutuse asemel uut vastavushindamist, kuid tal peab olema võimalik kontrollida dokumentide olemasolu, asjakohasust ja usaldusväärsust turujärelevalve pädevuse raames. TTJA-le peab jääma ka võimalus saata toode vajaduse korral katselaborisse nõuetele vastavuse kontrolliks.

Punktiga 9 jäetakse veeseaduse § 85[6] lõikest 1 välja direktiivi (EL) 2020/2184 pikk pealkirja- ja avaldamisviide, sest direktiivile viidatakse juba eespool § 85[5] lõikes 3. Muudatus on normitehniline ega muuda § 85[6] lõike 1 kohaldamisala.

Punktiga 10 muudetakse veeseaduse § 87 lõiget 5 selliselt, et joogivee kontrolli kava tuleb läbi vaadata pidevalt, mitte ajakohastada vaid kuue aasta tagant, nagu kehtiv sõnastus ette näeb. Muudatus on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 II lisa A osa punktiga 4, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et joogivee seireprogramme vaadatakse pidevalt läbi ning need ajakohastatakse või taaskinnitatakse vähemalt iga kuue aasta tagant.

Euroopa Komisjon on rikkumismenetluses juhtinud tähelepanu sellele, et üksnes kuueaastase ajakohastamise kohustus ei kata täielikult direktiivi nõuet, mille järgi tuleb seireprogrammi ka jooksvalt ja pidevalt läbi vaadata. Joogivee kontrolli kava ei ole üksnes perioodiliselt uuendatav dokument, vaid riskipõhise joogivee ohutuse süsteemi osa, mida tuleb hinnata ja vajaduse korral muuta ka enne kuue aasta möödumist, kui veevarustussüsteemis, riskides, seiretulemustes või muudes olulistes asjaoludes toimuvad muutused.

Mõiste „pidevalt“ ei tähenda, et joogivee kontrolli kava tuleb läbi vaadata kindla igapäevase, igakuise või muu etteantud ajavahemiku järel. See tähendab kava jooksvat riskipõhist ülevaatamist, eelkõige juhul, kui muutuvad seiretulemused, joogivee kvaliteeti mõjutavad riskid, veevarustussüsteem või muud olulised asjaolud. Kava vähemalt iga kuue aasta järel ajakohastamise kohustus on eraldi miinimumnõue ega välista kava varasemat muutmist, kui riskihindamise tulemused seda nõuavad.

Punktiga 11 tunnistatakse kehtetuks veeseaduse § 192 lõike 3 punkt 2, mille kohaselt võib veeloa andmisest keelduda juhul, kui Terviseamet ei kooskõlasta ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa taotlust ehitusseadustiku alusel.

Muudatuse eesmärk on vähendada Terviseameti töökoormust ja vältida sama joogiveeohutuse aspekti korduvat hindamist (üks puurkaevu menetluses, teine joogivee kontrolli kava

menetluses). Kehtiva õiguse järgi on Terviseamet kaasatud ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlusse kooskõlastajana.

Kooskõlastuskohustuse kaotamine ei tähenda, et Terviseamet kaotaks võimaluse hinnata joogivee ohutust. Kohaliku omavalitsuse (edaspidi *KOV*) antav puurkaevu kasutusluba ei anna iseseisvalt õigust tarbijatele nõuetele mittevastavat joogivett tarnida ega asenda joogivee käitlejale veeseadusest tulenevaid kohustusi. Veeseaduse § 87 lõike 4 kohaselt peab joogivee käitleja koostama joogivee kontrolli kava ja kooskõlastama selle Terviseametiga. Just joogivee kontrolli kava kooskõlastamise ning sellele järgneva joogivee kvaliteedi järelevalve käigus saab Terviseamet hinnata joogivee ohutust, joogivee käitlemise riske ja vajalikke seiremeetmeid sisuliselt joogivee valdkonna pädevuse piires.

Terviseamet ei pea osalema eraldi kooskõlastajana ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses. See vähendab Terviseameti automaatset menetluskoormust ja väldib joogivee ohutuse sama aspekti korduvat hindamist. Kooskõlastuse kaotamine ei välista Terviseameti riskipõhist kaasamist arvamuse avaldamiseks või konsulteerimiseks, kui kasutusloa menetluses ilmneb joogivee kvaliteedi või terviseriskiga seotud küsimus.

Sätte kehtetuks tunnistamine on sisuliselt seotud eelnõu §-ga 2, millega tunnistatakse kehtetuks ehitusseadustiku § 127 lõige 2.

Selle muudatusega seonduvalt on vaja muuta ka taristuministri 24. märtsi 2026. a määrust nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“ (§ 19 lg 1).

Punktidega 12 ja 13 täiendatakse veeseaduse § 250 lõikeid 1 ja 8 selliselt, et riikliku järelevalve tegijaks nimetatakse ka TTJA.

Muudatus on vajalik, kuna TTJA hakkab tegema riiklikku järelevalvet joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavuse, vastavushindamise ja märgistamise nõuete ning turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul tuleb kontrollida eeskätt seda, kas toode on turule lastud või turul kättesaadavaks tehtud nõuetekohaselt, kas toode vastab kohaldatavatele hügieeninõuetele, kas toode on läbinud nõutud vastavushindamise, kas selle kohta on olemas nõutud dokumentatsioon ja kas toode on nõuetekohaselt märgistatud. Tootes kasutatud valmismaterjalide nõuetekohasust kontrollitakse toote dokumentatsiooni, katse- ja heakskiitmistõendite ning muu asjakohase tõendusteabe kaudu.

TTJA järelevalvepädevus hõlmab oma pädevuse piires eelkõige dokumentatsiooni, märgistuse, vastavushindamise tõendite, vastavusdeklaratsiooni, tootja, tema volitatud esindaja, importija ja levitaja andmete ning turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete kontrolli. Samuti hõlmab see turujärelevalve pädevust hinnata, kas esitatud dokumendid on asjakohased, piisavad ja seotud konkreetse toote, tootetüübi, partii, tootja, importija või levitajaga.

TTJA rolli tuleb eristada Terviseameti joogivee kvaliteedi järelevalvest. TTJA lisamine veeseaduse järelevalveasutuste hulka ei muuda Terviseameti senist pädevust joogivee kvaliteedi järelevalves. Terviseamet teeb jätkuvalt joogivee kvaliteedi järelevalvet veeseaduses sätestatud alustel, sealhulgas hindab joogivee kvaliteeti, joogivee käitlemise riske ja võimalikku terviseriski kasutusetapis. TTJA järelevalvepädevus puudutab toote turule laskmise, turul kättesaadavaks tegemise, vastavushindamise ja märgistamise nõuete täitmist.

TTJA roll ei tähenda joogivee kvaliteedi või terviseriski sisulist hindamist ega tootja või vastavushindamisasutuse tehtud vastavushindamise dubleerimist. See ei välista siiski TTJA õigust turujärelevalveasutusena kontrollida, kas toote hügieeninõuete kohta esitatud dokumendid ja tõendid on olemas, need on asjakohased ning usaldusväärsed. Kui dokumendid on formaalselt olemas, kuid tekib põhjendatud kahtlus toote tegelikus vastavuses või dokumentide sisulises õigsuses, saab TTJA tegutseda toote nõuetele vastavuse seaduse ja kohaldatavate Euroopa Liidu õigusaktide kohaste turujärelevalve meetmete raames.

TTJA riikliku järelevalve pädevus joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse üle sätestatakse veeseaduse § 250 lõikes 8. Kuna tegemist on tootepõhise turujärelevalvega, kohaldatakse sellele toote nõuetele vastavuse seaduse turujärelevalve regulatsiooni.

TTJA ressursihinnangu kohaselt ei too kavandatav järelevalveülesanne kaasa eraldi ametikoha loomise vajadust. Hinnang tugineb asjaolule, et osa joogiveega kokkupuutuvatest toodetest on juba praegu TTJA järelevalve all ehitustoodete nõuete kontekstis ning teavitava asutuse rolli menetlusloogika on TTJA-s olemas teiste õigusaktide alusel. Uus ülesanne lisab olemasolevale järelevalvepraktikale täiendava joogivee kontaktmaterjalide tehnilise mõõtme, eelkõige dokumentatsiooni, vastavushindamise, märgistuse ja vajaduse korral katsetamise vaates.

TTJA ülesande täitmine eeldab lisaks riigisisesele turujärelevalvele valmisolekut osaleda Euroopa Liidu tasandi infovahetuses ja koordineerimises, mis puudutab joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamist, teavitatud asutusi ja turujärelevalvepraktikat. See on vajalik, et Eesti turujärelevalve oleks kooskõlas Euroopa Liidu ühtse õigusraamistikuga ning et järelevalveasutusel oleks võimalik kasutada teiste liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni kaudu kättesaadavat teavet.

Kolmandatest riikidest pärit toodete puhul võib rakenduspraktikas olla vajalik TTJA koostöö Maksu- ja Tolliametiga (TNVS § 50 lg 9), eelkõige olukorras, kus impordietapis tekib vajadus kontrollida nõutud dokumentide olemasolu või edastada turujärelevalveasutusele asjakohane teave võimaliku nõuetele mittevastavuse kohta. Selline koostöö ei tähenda Maksu- ja Tolliametile uue valdkondliku järelevalveülesande andmist, vaid puudutab vajaduse korral teabevahetust pädeva turujärelevalveasutusega.

Järelevalve praktilises rakendamises võib tekkida olukordi, kus kasutuses oleva veesüsteemi joogivee kvaliteedi probleem viitab võimalikule seosele konkreetse kontaktmaterjali või tootega. Sellisel juhul tuleb eristada Terviseameti joogivee kvaliteedi järelevalvet ja TTJA toote turujärelevalvet. Terviseameti ja TTJA vaheline täpsem infovahetuse kord, juhtumi üleandmise lävend, tähtaeg ja edastatava teabe miinimumsisu täpsustatakse vastavas ametitevahelise koostöö juhendis. Kui joogiveega seotud probleem võib mõjutada toidukäitlemisettevõtte tegevust, turul olevat toitu või toidutootmise jätkumist, kaasatakse vajaduse korral ka Põllumajandus- ja Toiduamet.

Punktiga 14 täiendatakse veeseadust rakendussättega, mis täpsustab joogiveega kokkupuutuvate toodete ja materjalide nõuete rakendamise ulatust. Enne 2026. aasta 31. detsembrit ehitatud ehitises kohaldatakse käesoleva seaduse § 85^5 lõigetes 3 ja 4 sätestatud nõudeid uue joogiveega kokkupuutuva toote kasutusele võtmisest arvates.

Sätte eesmärk on selgitada, et eelnõust ega Euroopa Liidu artikli 11 rakendusaktidest ei tulene üldist kohustust olemasolevaid joogivee võtmise, töötlemise, säilitamise või jaotamisega seotud ehitisi üksnes uue korra jõustumise tõttu ümber ehitada või nendes juba kasutusel olevaid tooteid välja vahetada. Uued nõuded kohalduvad sellises ehitises siis, kui pärast uue korra jõustumist võetakse kasutusele uus joogiveega kokkupuutuv toode. Selline lahendus hõlmab

muu hulgas olukordi, kus uus toode võetakse kasutusele ehitise rekonstrueerimisel, remondi või hoolduse käigus või olemasoleva osa asendamisel samaväärse tootega. Seetõttu ei seota nõuete kohaldumist üksnes ehitusseadustiku tähenduses rekonstrueerimisega, vaid uue joogiveega kokkupuutuva toote kasutusele võtmisega.

Rakendussättes kasutatakse mõistet „ehitis“, et hõlmata nii hooned kui ka rajatised, milles kasutatakse joogiveega kokkupuutuvaid tooteid. Nõuete kohaldumine uue toote kasutusele võtmisest tagab, et olemasolevate ehitiste suhtes säilib õigusselgus ja välditakse põhjendamatut tagasiulatuvat mõju, samal ajal tagades, et pärast Euroopa Liidu uue süsteemi kohaldumise algust kasutusele võetavad joogiveega kokkupuutuvad tooted vastavad veeseaduse § 85^5 lõigetes 3 ja 4 sätestatud nõuetele, sealhulgas vastavushindamise ja märgistamise nõuetele.

§ 2. Ehitusseadustiku muutmine

Paragrahviga 2 tunnistatakse kehtetuks ehitusseadustiku § 127 lõige 2.

Muudatus on seotud eelnõu § 1 punktiga 11, mille kohaselt tunnistatakse kehtetuks veeseaduse § 192 lõike 3 punkt 2. Kehtiva õiguse kohaselt on Terviseamet ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses kooskõlastaja ning Terviseameti kooskõlastamata jätmine võib olla veeloa andmisest keeldumise alus. Eelnõuga kaotatakse see kooskõlastusloogika.

Muudatus ei mõjuta kasutusloa üldist funktsiooni. Kasutusloa menetlust läbiviiv pädev asutus kontrollib ka edaspidi kasutusloa andmise eeldusi ehitusseadustiku ja selle alusel kehtestatud nõuete kohaselt. Eelnõukohase seadusega ei anta Terviseameti joogivee kvaliteedi ja terviseriski hindamise ülesannet üle KOV-idele, Keskkonnaagentuurile (KAUR), TTJA-le ega muule asutusele. Terviseameti pädevus joogivee terviseohutuse tagamisel, joogivee käitleja kontrolli kava kooskõlastamisel ja joogivee kvaliteedi järelevalves säilib veeseaduse alusel.

Terviseameti kohustusliku kooskõlastusrolli kaotamine ei tähenda, et puurkaevust võetava vee kvaliteedi ennetav käsitlus kaoks. Puurkaevu kavandamise ja rajamise etapis kohaldub taristuministri 24. märtsi 2026. a määrus nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“, mis reguleerib muu hulgas puurkaevu projekteerimist, proovipumpamist, veeproovide võtmist ja puurkaevu andmete esitamist. Joogivee võtmiseks kavandatava puurkaevu puhul tuleb juba projekteerimise ja rajamise etapis arvestada põhjavee kvaliteediga ning vajaduse korral veetöötluse vajadusega.

Kasutusloa menetlust läbiviiv pädev asutus kontrollib kasutusloa menetluses nõutavate andmete ja dokumentide olemasolu ning kasutusloa andmise eeldusi. KOV ei pea hakkama Terviseameti asemel sisuliselt hindama joogivee terviseriski ega otsustama joogivee nõuetele vastavuse üle. Kasutusloa andmine ei anna iseenesest õigust anda nõuetele mittevastavat vett tarbijatele joogiveena. Joogivee käitleja peab täitma veeseadusest tulenevaid joogivee kvaliteedi ja kontrolli nõudeid ning vajaduse korral rakendama veetöötlust. Terviseametil säilib võimalus hinnata joogivee ohutust veeseaduses sätestatud joogivee kontrolli kava kooskõlastamise ja joogivee kvaliteedi järelevalve raames.

Muudatus vähendab Terviseameti automaatset menetluskoormust, kuna Terviseamet ei pea enam andma kooskõlastust kõigis ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlustes. KOV-idele ei kavandata uut joogivee kvaliteedi või terviseriski sisulise hindamise ülesannet.

Kooskõlastusnõude kaotamine ei eelda ehitusregistri automaatse teavituse arendamist ega asenda kooskõlastust eraldi Terviseameti teavitamiskohustusega. Puurkaevu rajamise ja kasutuselevõtuga seotud andmed liiguvad kehtiva korra kohaselt riiklikesse registritesse ning

joogivee käitleja vastutab joogivee nõuetele vastavuse tagamise eest. Kui kasutusloa menetluses ilmneb joogivee kvaliteedi või terviseriskiga seotud küsimus, saab pädev asutus Terviseametilt arvamust küsida.

Muudatusega ei vähendata joogivee ohutuse kaitsetaset. Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa väljastamine ei asenda joogivee käitleja kohustust tagada joogivee nõuetekohasus ega Terviseameti pädevust teha joogivee kvaliteedi järelevalvet. Muudatus korrastab üksnes menetluslikku tööjaotust ja väldib dubleerivat kooskõlastamist.

Muudatus ei tulene otseselt direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 ülevõtmise kohustusest, vaid on sellega sama joogivee valdkonna menetlust puudutav halduskoormust vähendav muudatus. Selle ühendamist käesoleva eelnõuga põhjendab sisuline seos joogivee terviseohutuse regulatsiooniga ja vajadus vältida topeltmenetlusi. Muudatus ei ole artikli 11 rakendamise eeltingimus - eelnõu kiireloomulisust arvestades tuleb tagada, et selle menetlemine ei takistaks direktiivi rakendamiseks vajalike muudatuste õigeaegset vastuvõtmist.

Eelnõu § 2 muudatust tuleb hinnata põhiseaduse § 28 lõikest 1 tuleneva tervise kaitse õiguse ja riigi kaitsekohustuse seisukohalt. Kohustusliku kooskõlastuse kaotamine jätab puurkaevu kasutusloa menetluses välja ühe kontrollietapi, kuid ei kõrvalda joogivee ohutuse tagamise sisulisi nõudeid: säilivad joogivee käitleja vastutus, veeseadusest tulenev riskipõhine käsitlus, Terviseametiga joogivee kontrolli kava kooskõlastamine ning Terviseameti järelevalve joogivee kvaliteedi üle. Muudatus on suunatud sama küsimuse korduva hindamise vältimisele ning selle eesmärk on menetluse tõhustamine. Kavandatav lahendus jätab terviseriskide sisulise hindamise selleks pädevale asutusele joogivee kontrolli ja järelevalve raames. Neil eeldustel ei ole põhjust järeldada, et põhiseaduse §-st 28 tulenev tervisekaitse tase väheneks. Rakendamisel tuleb siiski tagada riskipõhine koostöö juhtudel, kus puurkaevu kasutusloa menetluses ilmneb konkreetne terviseoht.

Selle muudatusega seonduvalt on vaja muuta ka taristuministri 24. märtsi 2026. a määrust nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“ (§ 19 lg 1).

§ 3. Rahvatervishoiu seaduse muutmine

Paragrahviga 3 täiendatakse rahvatervishoiu seaduse § 29 lõigetega 3^1 ja 3^2. Vee terviseohutuse infosüsteemis veeseaduse § 85^2 lõike 2 alusel joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamise käigus töödeldavate geograafilise asukoha andmete suhtes kohaldub juurdepääsupiirang üksnes juhul, kui nende avalikuks tulek ohustaks joogiveevarustuse turvalisust või rahvastiku tervist. Teabevaldaja hindab kaitstava huvi ohustatust konkreetsete andmete puhul. Piirang ei rakendu automaatselt kogu riskihindamisteabele.
Kliimaministeeriumi selgituse kohaselt vastab direktiivis kasutatud veevõtukoha valgala mõiste põhjavee puhul Eesti õiguse „joogiveehaarde toitealale“ ning pinnavee puhul „joogiveehaarde valgalale“. VeeS § 85^2 lõike 2 alusel kehtestatud riskihindamise nõuded ja vee terviseohutuse infosüsteemi põhimäärus näevad ette muu hulgas veehaarde asukohaandmete töötlemise. Kaitstavateks võivad olla näiteks geograafilised koordinaadid ning asukoha tuvastamist võimaldavad aadressi- ja katastriandmed. Kaardikuva on samade andmete esitamise viis, mitte eraldi andmeliik. Piiratud andmeid ei tohiks olla võimalik avalikust vaatest taastada teiste otsingutunnuste abil.

Lõike 3^2 kohaselt kehtib juurdepääsupiirang kuni veehaarde kasutamise lõpetamiseni joogivee võtmiseks või joogivee tootmiseks. Nii seotakse piirangu kestus tegeliku kaitsevajadusega, kusjuures andmete avalikustamisest tuleneva ohu esinemist tuleb hinnata lõikes 3^1 sätestatud tingimuse alusel.

Kavandatav piirang riivab põhiseaduse § 44 lõikes 2 käsitletud õigust saada riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse tegevuse kohta teavet ning võib puudutada ka § 44 lõikes 1 sätestatud õigust üldiseks kasutamiseks levitatavale informatsioonile. Piirangu eesmärk on kaitsta joogiveevarustuse turvalisust ja rahvastiku tervist, vältides selliste geograafilise asukoha andmete avalikustamist, mille abil saaks tuvastada joogiveehaarde täpse asukoha ja hõlbustada selle tahtlikku kahjustamist või veevarustuse häirimist. Piirang on sobiv, sest ka aadressi- või katastriandmetest võib täpne asukoht olla tuletatav ning üksnes kaardivaates kuvamata jätmine ei välistaks andmete väljastamist teabenõude alusel.

Piirang on vajalik ja mõõdukas, kuna seda kohaldatakse üksnes juhul, kui konkreetsete andmete avalikuks tulek ohustaks joogiveevarustuse turvalisust või rahvastiku tervist. Piirang ei kohaldu automaatselt kogu riskihindamisele ega kõigile veehaardega seotud andmetele. Kui seos kaitstava huviga puudub, ei tulene kavandatavast sättest juurdepääsupiirangut. Avaliku teabe seaduse üldised juurdepääsureeglid võimaldavad andmeid kasutada avalike ülesannete täitmisel. Seega on riive kaitstava huviga seotud ja vähem piirav kui kõigi asukohaandmete suhtes kehtestatav üldine juurdepääsupiirang.

AvTS § 35 lõike 1 punkt 19 võimaldab sätestada kaitstava andmeliigi eriseaduses ning siduda selle üldise juurdepääsukorraga. Alternatiivne kõigi asukohaandmete automaatne piiramine oleks laiem kui vajalik. Üksnes kaardivaate piiramine ei oleks piisav. Proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvestada PS §-ga 11 ja avaliku huviga teabe avalikustamise vastu. Kliimaministeeriumi sisendi järgi on Tromsø konventsiooni artikli 3 lõike 1 asjakohased alused eelkõige punkt a (riiklik julgeolek) ja punkt b (avalik turvalisus). Neid ei samastata automaatselt rahvastiku tervisega, vaid piirangu kohaldamisel tuleb põhjendada konkreetset ohtu joogiveevarustuse turvalisusele või rahvastiku tervisele. Pädevate asutuste juurdepääsu ametikohustuste täitmiseks võimaldab AvTS § 38 lõige 3.

§ 4. Toote nõuetele vastavuse seaduse muutmine

Paragrahviga 4 täiendatakse toote nõuetele vastavuse seaduse normitehnilist märkust viitega direktiivile (EL) 2020/2184. Muudatus on vajalik, kuna veeseaduse § 2 lõike 3 kohaselt kohaldatakse joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavusele, märgistamisele, turule laskmisele, vastavushindamisele, vastavushindamisasutusest teavitamisele, turujärelevalvele ja vastutusele ning turul kättesaadavaks tegemisega seotud ettevõtjate kohustustele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Direktiivile viitamine tagab, et toote nõuetele vastavuse seaduse kohaldamine joogiveega kokkupuutuvatele toodetele on kooskõlas asjaomase Euroopa Liidu õigusraamistikuga.

TNVS-i muudetakse käesoleva eelnõuga üksnes normitehnilise märkuse osas, sest joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul rakenduvad TNVS-i kehtivad materiaalsed ja menetluslikud sätted veeseaduse § 2 lõike 3 kaudu. Eelkõige hõlmab see ettevõtjate kohustuste, vastavushindamisasutuste tegevuslubade (TNVS §-d 27–30), Euroopa Komisjoni ja teiste liikmesriikide teavitamise (TNVS § 34) ning turujärelevalve ja vastutuse regulatsiooni. Joogiveega kokkupuutuvate toodete valdkondlikud vastavushindamise ja teavitamise erinõuded tulenevad vahetult kohaldatavatest direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktidest, sealhulgas komisjoni delegeeritud määrusest (EL) 2024/370. Seetõttu ei ole TNVS-is vaja dubleerida uut eraldi tegevusloa- ega vastavushindamismenetlust - õigusliku aluse seos täpsustatakse veeseaduses.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga täpsustatakse terminit „prioriteetne tarbimiskoht“, et see vastaks direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 2 punktis 4 sätestatud mõistele.

Eelnõus kasutatakse veeseaduses, toote nõuetele vastavuse seaduses ja direktiivis (EL) 2020/2184 ning selle alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktides kasutatavat terminoloogiat.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisega seoses on keskse tähendusega terminid „joogiveega kokkupuutuv toode“, „joogiveega kokkupuutuv materjal“, „hügieeninõuded“, „vastavushindamine“, „vastavushindamisasutus“, „märgistamine“, „turule laskmine“ ja „turul kättesaadavaks tegemine“. Nende mõistete sisustamisel tuleb lähtuda direktiivi artiklist 11, selle alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktidest ja toote nõuetele vastavuse seaduse üldisest terminoloogiast.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on seotud direktiiviga (EL) 2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta. Eelnõu keskne Euroopa Liidu õigusega seotud eesmärk on luua nimetatud direktiivi artikli 11 rakendamiseks vajalik riigisisene õigusraamistik ja lahendada direktiivi ülevõtmise kohta esitatud rikkumismenetluse märkused, sealhulgas direktiivi artikli 8 lõike 2 punkti a alapunktis iii nimetatud veevõtukohtade geograafiliste viidete avalikustamise piiramine riskihindamise kontekstis.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 eesmärk on ühtlustada Euroopa Liidus joogiveega kokkupuutuvate materjalide ja toodete hügieeninõuded. Artikli 11 lõike 1 kohaselt ei tohi joogiveega kokkupuutuvad materjalid otseselt ega kaudselt ohustada inimtervist, halvendada vee värvust, lõhna ega maitset, soodustada mikroobset kasvu ega põhjustada saasteainete leostumist rohkem kui materjali kavandatud eesmärki arvestades vältimatu. Artikli 11 lõige 2 näeb ette spetsiifilised minimaalsed hügieeninõuded, sealhulgas lubatud ainete Euroopa nimekirjad, valmismaterjalide katsetamise ja heakskiitmise meetodid, vastavushindamismenetlused ning toodete ühtse märgistuse. Artikli 11 lõike 7 kohaselt peab liikmesriik tagama, et turule lastakse üksnes nõuetele vastavad joogiveega kokkupuutuvad tooted.

Artikli 11 rakendamiseks on vastu võetud järgmised Euroopa Liidu õigusaktid, millega eelnõu on seotud:
1) komisjoni rakendusotsus (EL) 2024/365, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 rakendamise eeskirjad seoses lubatud ainete Euroopa nimekirjadesse kantavate lähteainete, koostiste ja koostisosade katsetamise ja heakskiitmise meetoditega (ELT L, 2024/365, 23.04.2024);
2) komisjoni rakendusotsus (EL) 2024/367, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 rakenduseeskirjad ning olmeveega kokkupuutuvate materjalide või toodete valmistamisel kasutada lubatud lähteainete, koostiste ja koostisosade Euroopa nimekirjad (ELT L, 2024/367, 23.04.2024);
3) komisjoni rakendusotsus (EL) 2024/368, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 rakenduseeskirjad ning olmeveega kokkupuutuvates toodetes kasutatavate valmismaterjalide katsetamise ja heakskiitmise kord ning meetodid (ELT L, 2024/368, 23.04.2024);
4) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2024/369, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 ning kehtestatakse lähteainete, koostiste ja koostisosade lubatud ainete Euroopa nimekirjadesse kandmise ja neist väljajätmise menetlus (ELT L, 2024/369, 23.04.2024);

5) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2024/370, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 ning kehtestatakse olmeveega kokkupuutuvate toodete suhtes kohaldatavad vastavushindamismenetlused ja neis menetlustes osalevate vastavushindamisasutuste määramise eeskirjad (ELT L, 2024/370, 23.04.2024);
6) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2024/371, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 ning kehtestatakse olmeveega kokkupuutuvate toodete märgistamise ühetaolised spetsifikatsioonid (ELT L, 2024/371, 23.04.2024).

Nimetatud Euroopa Liidu õigusaktid on otsekohalduvad. Eelnõuga ei korrata nende tehnilisi nõudeid, vaid luuakse nende rakendamiseks vajalik riigisisene pädevus- ja järelevalveraamistik. Selline lahendus väldib Euroopa Liidu tehniliste nõuete dubleerimist Eesti õiguses ja vähendab riski, et riigisisene sõnastus erineb otsekohalduvatest nõuetest.

Tähelepanu tuleb pöörata ka asjaolule, et joogiveega kokkupuutuv toode võib olla samal ajal ehitustoode Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/3110, millega sätestatakse ehitustoodete ühtlustatud turustusreeglid ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 305/2011 (ELT L, 2024/3110, 18.12.2024) (edaspidi *CPR määrus*), tähenduses. Sellisel juhul tuleb siiski eristada ehitustoodete regulatsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid nõudeid ja direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohaseid hügieeninõudeid. CPR määruse artikli 2 lõike 2 punkti b kohaselt ei kohaldata nimetatud määrust nõuetele ega toimivuse hindamisele, mis kuuluvad direktiivi (EL) 2020/2184 kohaldamisalasse ja on hõlmatud kõnealuse direktiivi artikli 11 lõikes 8 osutatud komisjoni delegeeritud õigusaktidega. Seega kuuluvad direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohased joogiveega kokkupuutuvate toodete hügieeninõuded ja nende vastavushindamine kõnealuse direktiivi süsteemi, mitte CPR määruse alusel paralleelselt hinnatavate nõuete hulka. CPR määruse kohaldamine on välistatud üksnes selles osas, milles konkreetne nõue või toimivuse hindamine on direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel hõlmatud. Ehitustoodete puhul tuleb muuhulgas arvestada määruse (EL) 2024/3110 artiklites 94 ja 95 toodud üleminekusätetega.

Eelnõu kohaselt kohaldatakse joogiveega kokkupuutuvate toodete hügieeninõuetele vastavuse, märgistamise, turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemisega seotud ettevõtjate kohustustele, vastavushindamisele, turujärelevalvele ja vastutusele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega. Sellega luuakse riigisisene alus direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktide praktiliseks rakendamiseks.

Eelnõuga määratakse TTJA pädevaks riikliku järelevalve tegijaks joogiveega kokkupuutuvate toodete hügieeninõuetele vastavuse, vastavushindamise, märgistamise ning nendega seotud turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle. Joogivee kvaliteedi järelevalve jääb veeseaduse kohaselt Terviseameti pädevusse.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisel tuleb arvestada Euroopa Liidu õiguses ette nähtud üleminekukorraga. Artikli 11 kohane kord kohaldub üldjuhul 31. detsembril 2026. Siiski, nende toodete suhtes, mis on enne nimetatud kuupäeva hinnatud vastavaks joogiveega kokkupuutuvate toodete suhtes kohaldatavatele riiklikele hügieeninõuetele ja mille riiklik vastavustunnistus on 31. detsembril 2026 veel kehtiv, kohaldub uus kord üleminekusätete kohaselt 31.12.2032. aastast (komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2024/370 artikkel 11; komisjoni rakendusotsuse (EL) 2024/367 artikkel 3). Eestis ei ole varasemat riiklikku joogivee kontaktmaterjalide heakskiidu- ja sertifitseerimissüsteemi, mille alusel selliseid riiklikke vastavustunnistusi oleks väljastatud.

Üleminekuaja tingimustele vastavate dokumentide käsitlemine toimub Euroopa Liidu õiguse ja asjakohaste juhendmaterjalide alusel. Vajaduse korral täpsustatakse üleminekukorra praktilist kohaldamist järelevalvepraktikas või juhendmaterjalides.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 8 lõike 2 punkti a alapunkt iii kohaselt peab joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamine sisaldama veevõtukohtade geograafilisi viiteid, kuid neid viiteid ei tehta üldsusele kättesaadavaks. Rahvatervishoiu seaduse § 29 täiendamine loob seaduse tasandil selge aluse käsitada vee terviseohutuse infosüsteemis riskihindamise käigus töödeldavaid geograafilise asukoha andmeid asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabena.

Rikkumismenetlusega seotud muudatustest on eelnõu § 1 punktid 3 ja 4 seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 7 lõike 2 ülevõtmise täpsustamisega. Komisjon on leidnud, et kehtiv veeseaduse sõnastus võimaldab riskipõhist käsitlust üldse mitte rakendada, kuigi direktiiv lubab üksnes riskipõhise käsitluse rakendamist kohandada. Sõnastuse muutmine „ei pea rakendama“ asemel „võib kohandada“ ning „rakendamata jätmise“ asemel „kohandamine“ viib veeseaduse sõnastuse direktiivi artikli 7 lõike 2 loogikaga paremini kooskõlla.

Eelnõu § 1 punkt 5 on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 2 punktiga 4, milles on määratletud prioriteetsed tarbimiskohad. Muudatusega laiendatakse veeseaduse mõistet nii, et see hõlmaks lisaks üldsusele kasutamiseks avatud suurtele valdustele ka üldsusele mitteavatud valdusi, mis ei ole kodumajapidamised ja mille paljud kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega.

Eelnõu § 1 punkt 10 on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 II lisa A osa punktiga 4, mille kohaselt vaadatakse seireprogramme pidevalt läbi ning ajakohastatakse või taaskinnitatakse vähemalt iga kuue aasta tagant. Muudatusega täpsustatakse veeseaduse § 87 lõiget 5 selliselt, et joogivee kontrolli kava vaadatakse pidevalt läbi ehk seda ajakohastatakse vastavalt vajadusele, aga vähemalt iga kuue aasta järel.

Eelnõu § 1 punkt 11 ja § 2 ei ole seotud direktiivi (EL) 2020/2184 uue sisulise ülevõtmisega, vaid Terviseameti töökoormuse vähendamise ja menetluskorralduse lihtsustamisega.

6. Seaduse mõjud

Eelnõukohased muudatused aitavad tagada joogivee ohutust, mõjutavad joogiveega kokkupuutuvate toodetega seotud ettevõtjaid, täpsustavad asjaomaste riigiasutuste ülesandeid ja töökorraldust ning sätestavad riskihindamise käigus töödeldavate veehaarde geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangu. Eelnõuga täpsustatakse joogivee valdkonna õigusraamistikku kolmes sisuliselt eristatavas küsimuses:

- direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 riigisisene rakendamine;
- rikkumismenetluse märkustest tulenevad veeseaduse ja rahvatervishoiu seaduse täpsustused;
- Terviseameti töökoormuse vähendamine ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses kohustusliku kooskõlastusetapi kaotamise kaudu.

6.1. Sotsiaalne mõju

Sihtrühm: elanikkond

Mõjutatud on potentsiaalselt kõik Eestis joogivett tarbivad inimesed, sealhulgas Eesti elanikud ja Eestis ajutiselt viibivad inimesed. 2025. aastal sai 86,2% Eesti elanikest joogivett

ühisveevärgist ja 13,8% eraveevärgist.[7] Joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuded aitavad kaitsta mõlema rühma tarbijaid, sest eraveevärgist joogivett saavad elanikud võivad näiteks töö-, õppe- või teeninduskeskkonnas tarbida ühisveevärgi vett.

Eraldi tähelepanu vajavad kohad, kus sama veevärki kasutab palju inimesi või viibivad terviseriskidele vastuvõtlikumad isikud. Prioriteetse tarbimiskoha mõiste täpsustamine puudutab üldsusele avatud suuri valdusi ja üldsusele mitteavatud suuri valdusi, mis ei ole kodumajapidamised ja kus paljud kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega. Terviseameti esialgse hinnangu kohaselt võivad prioriteetsete tarbimiskohtade hulka kuuluda näiteks haiglad, hooldekodud ja vanglad. Prioriteetsete tarbimiskohtade lõplik koosseis ja muudatuse mõju ulatus selguvad Terviseameti riskianalüüsi valmimisel, seega ei ole praegu võimalik prioriteetsete tarbimiskohtade arvu esitada.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamise peamine oodatav mõju on joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse parem tagamine. Euroopa Liidu ühtne hügieeninõuete, vastavushindamise ja märgistamise süsteem aitab vähendada riski, et joogivee võtmiseks, töötlemiseks, hoidmiseks või jaotamiseks kasutatakse nõuetele mittevastavaid tooteid, mis võivad halvendada joogivee kvaliteeti või ohustada rahva tervist. Tootes kasutatud valmismaterjalide nõuetekohasust hinnatakse toote vastavushindamise osana.

Mõju tarbijatele on positiivne ja ennetav. Rikkumismenetlusega seotud muudatused suurendavad joogivee riskijuhtimise õigusselgust. Terviseameti kohustusliku kooskõlastusrolli kaotamine ei vähenda joogivee ohutuse kaitsetaset, sest säilivad joogivee kvaliteedi järelevalve ja kontrolli kava kooskõlastamise kohustus ning joogivee käitleja vastutus joogivee nõuetekohasuse ja terviseohutuse tagamise eest.

Eelnõukohane seadus ei loo seoses direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisega tarbijatele ega kodumajapidamistele uusi kohustusi. Need on suunatud tootjatele, nende volitatud esindajatele, importijatele ja levitajatele. Nõuete täitmine ja tõhusam turujärelevalve toetavad nii ühis- kui ka eraveevärgist joogivett tarbivate inimeste ohutust.

Joogiveehaarete täpsete asukohaandmete põhjendatud juurdepääsupiirang vähendab võimalust kasutada avalikest allikatest saadud andmeid veehaarde tahtlikuks kahjustamiseks või veevarustuse häirimiseks. Sellega kaitstakse elanikkonna ligipääsu ohutule joogiveele ja veevarustuse toimepidevust. Mõju on ennetav ning sõltub tegelikust ohuolukorrast - andmetele juurdepääsu piiramine iseenesest ei kõrvalda füüsilise turvalisuse riske.

Joogiveehaarde geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangul puudub pidev mõju elanikkonna igapäevasele toimetulekule või avalike teenuste kättesaadavusele. Muudatus ei piira elanike juurdepääsu joogiveele ega mõjuta joogivee kvaliteedi seiret, riskihindamist ega nende tulemuste kasutamist rahva tervise kaitseks. Mõju elanikkonnale on kaudne ja seotud joogiveevarustuse turvalisuse ning toimekindluse toetamisega, sealhulgas elutähtsate teenuste säilitamisega kriisiolukorras. Veevarustuse tundlike andmete kaitsmise vajadust toetavad rahvusvahelised[8] turvasoovitused, mille kohaselt võib tegevusandmete avalikustamine ja koondamine paljastada veesüsteemide haavatavusi ning ohustada veevarustuse toimepidevust.

[7] Terviseamet. (2025). Joogivee kvaliteet, 2025. Joogivee kvaliteet Eestis_2025.pdf.

[8] WaterISAC. (2024). Safeguarding sensitive operational information (TLP:CLEAR Advisory). https://www.waterisac.org/tlpclear-advisory-safeguarding-sensitive-operational-information

Elanikkonnale on mõju peamiselt positiivne ja ennetav. Võimalik ebasoovitav mõju seisneb selles, et piiranguga hõlmatud asukohaandmeid ei saa avalikkus kasutada samas ulatuses ning uute tootenõuete kulud võivad osaliselt kajastuda toodete või teenuste hinnas. Nende mõjude ulatus on teadmata - risk on hinnanguliselt väike, kuid seda ei saa välistada.

Kokkuvõttes on mõju sihtrühmale väike kuni keskmine ja peamiselt ennetav. Toodete nõuetele vastavuse paranemisest tulenev mõju on püsiv - asukohaandmete juurdepääsupiirangu mõju on kaudne ja sõltub tegelikust ohuolukorrast. Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Prioriteetsete tarbimiskohtadega seotud mõju täpne ulatus selgub Terviseameti riskianalüüsi valmimisel.

6.2. Mõju majandusele

Sihtrühm: tootjad, importijad, levitajad, joogivee käitlejad ja teised ettevõtjad

Muudatus mõjutab eeskätt tootjaid, importijaid ja levitajaid, kes toodavad, lasevad turule või teevad turul kättesaadavaks joogiveega kokkupuutuvaid tooteid. Ettevõtjatel tuleb oma rollist tulenevalt tagada toodete vastavus Euroopa Liidu nõuetele ning nõuetekohase märgistuse ja dokumentatsiooni olemasolu, samuti läbida nõutud vastavushindamine. Valmismaterjal ei ole iseseisev toote nõuetele vastavuse seaduse kohase vastavushindamise, märgistamise ega turujärelevalve objekt. Valmismaterjali katsetamise ja heakskiitmise tõendeid hinnatakse konkreetse toote vastavushindamise ja turujärelevalve käigus.

2025. aastal oli Eestis 973 ühisveevärki ja 228 joogivee käitlejat.[9] Need ei ole üks-ühele võrdsustatavad taristuomanike ega vee-ettevõtjate arvuga, sest tegemist on erinevate rollidega. Veeseaduse tähenduses on joogivee käitleja ettevõtja, kelle tegevus hõlmab joogivee tootmist, varumist, töötlemist või muid toiminguid, mille tulemusel tehakse joogivesi tarbijale kättesaadavaks. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse tähenduses on vee-ettevõtja kohaliku omavalitsuse määratud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse osutaja. Joogiveetaristu omanik võib olla vee-ettevõtja, kohalik omavalitsus või muu isik. Need rollid võivad kuuluda erinevatele isikutele, kuid võivad ka kattuda, näiteks juhul, kui vee-ettevõtja on ühtlasi joogivee käitleja ja tema kasutatava taristu omanik. ÜVVKS alusel kinnitatud 85 vee-ettevõtjast on 57 (67%) KOV-i omanduses; ülejäänud käitlejate omandistruktuuri kohta koondandmed puuduvad.[10]

Joogiveega kokkupuutuvate toodete tootjaid tuvastati esialgsel turukaardistusel vähemalt neli, kuid tootjate, importijate ja levitajate täpne arv ei ole teada.[11] Sanitaarseadmete ja mujal liigitamata ehitusmaterjalide hulgimüügi (EMTAK 2025 kood 46832) ning veevarustus- ja kütteseadmete ja nende koosteosade hulgimüügi (46841) põhitegevusalaga on 2026. aasta seisuga äriregistrisse kantud 376 ettevõtet[12] ehk ligikaudu 2,9% kõigist 12 978 äriregistrisse kantud hulgikaubandusettevõttest. Kõik neist ei tegele joogiveega kokkupuutuvate toodetega, mistõttu näitaja kirjeldab üksnes võimalikku sihtrühma. Ühisveevärgi taristu omandi jaotus KOV-ide ning eraõiguslike omanike vahel vajab täiendavaid andmeid.

---

[9] Terviseamet. (2025). Joogivee kvaliteet maakondades, 2025. Järelevalve | Terviseamet.

[10] Kliimaministeerium. (2025). *Vee-ettevõtluse reformi teekaart 2025–2035*. https://www.kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-06/Vee-ettev%C3%B5tluse%20reformi%20teekaart%202025-2035.pdf

[11] Sotsiaalministeerium. (2026). Joogivee direktiivi artikkel 11 ja selle alusel vastu võetud aktide rakendamise analüüs – I etapp.

[12] Allikas: Registrite ja Infosüsteemide Keskus. (2026). *e-äriregister: registrisse kantud ettevõtted EMTAK 2025 koodidega 46, 46832 ja 46841*. Vaadatud 02.11.2026. https://ariregister.rik.ee/

Joogivee käitlejatele, vee-ettevõtjatele ja joogiveetaristu omanikele avaldub mõju eelkõige uue taristu rajamisel, olemasoleva süsteemi remontimisel või toodete asendamisel: hankimisel tuleb kontrollida joogiveega kokkupuutuva toote vastavushindamise tõendeid, dokumentatsiooni ja märgistust. Need rollid võivad kattuda, kuid ei ole samatähenduslikud. Olemasolevaid rajatisi ei pea üksnes nõuete jõustumise tõttu ümber ehitama - enne 2026. aasta 31. detsembrit ehitatud ehitises kohaldatakse uusi nõudeid uue toote kasutusele võtmisel, sealhulgas remondi või asendamise käigus.

Tootjatele, importijatele ja levitajatele võib lisanduda kulu seoses toodete katsetamise ja vastavushindamise, vastavust tõendavate dokumentide hankimise, märgistamise ning dokumentatsiooni koostamise ja säilitamisega. Valmismaterjali katsetamise ja heakskiitmise tõendeid kasutatakse selleks, et hinnata konkreetse toote nõuetele vastavust. Valmismaterjali eraldi ei sertifitseerita. Kui Eestis asjaomases valdkonnas pädev vastavushindamisasutus puudub, võib ettevõtjal olla vaja kasutada teises liikmesriigis asuva pädeva vastavushindamisasutuse teenust, mis võib lisaks kulule mõjutada ka vastavushindamise ajakulu ning toote turule jõudmist ja kättesaadavust lõpptarbijale. Kulud võivad osaliselt kanduda toodete hinda ning nõuetele mittevastavad tooted võivad turult kaduda, kuid mõju suurust ei ole olemasolevate andmete põhjal võimalik täpselt hinnata.

Mõju ulatus sõltub konkreetsetest tooterühmadest, ettevõtja rollist tootmis- ja tarneahelas ning sellest, kas tooted on juba varem hinnatud vastavaks riiklikele või muudele nõuetele. Suuremat mõju võib eeldada ettevõtjatele, kelle tooted ei ole seni läbinud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohast vastavushindamist või kelle dokumentatsioon ja märgistus ei vasta uuele Euroopa Liidu süsteemile. Samas võivad ühtsed Euroopa Liidu nõuded parandada nõuetele vastavate ettevõtjate konkurentsitingimusi ja lihtsustada toodete müüki teistes liikmesriikides.

Mõju võib avalduda ka joogiveetaristut projekteerivatele ja ehitavatele ettevõtjatele, kuna mitmed joogiveega kokkupuutuvad tooted võivad olla samal ajal ehitustooted või osa ehitise tehnosüsteemist. Ehitaja, projekteerija, tellija ja omanikujärelevalve peavad uue rajatise ehitamisel, olemasoleva rajatise rekonstrueerimisel ja toodete asendamisel arvestama, et joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul ei piisa üksnes üldisest ehituslikust sobivusest, vaid joogiveega kokkupuutuvad osad peavad vastama ka direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohastele hügieeninõuetele. CPR määrust ehk ehitustoodete määrust ei kohaldata nendele nõuetele ja toimivuse hindamisele, mis kuuluvad direktiivi (EL) 2020/2184 kohaldamisalasse ja on hõlmatud selle artikli 11 lõike 8 alusel kehtestatud õigusaktidega. Seega võib joogiveega kokkupuutuv toode olla samal ajal ehitustoode, kuid kõnealuse direktiivi artikli 11 kohaseid hügieeninõudeid ei hinnata sama toote puhul paralleelselt CPR määruse alusel. 2024. aastal tegutses Eestis 17 634 ehitusettevõtet, kuid tegevusalade statistika ei võimalda eristada neid, kes projekteerivad või ehitavad joogiveetaristut või kasutavad oma tegevuses joogiveega kokkupuutuvaid tooteid.[13].

Rikkumismenetlusega seotud muudatused – riskipõhise käsitluse täpsustamine, prioriteetse tarbimiskoha mõiste laiendamine ja joogivee kontrolli kava läbivaatamise nõue – ei too ettevõtjatele üldjuhul kaasa uut eraldiseisvat majanduslikku koormust, vaid täpsustavad olemasolevate joogivee riskijuhtimise ja seirekohustuste ulatust ning viivad riigisisese regulatsiooni kooskõlla direktiiviga.

[13] Statistikaamet. (2026). *EM0072: ettevõtete arv tegevusala ja müügitulu järgi | Näitaja, Tegevusala, Müügitulu ning Vaatlusperiood*. https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus__ettevetete-majandusnaitajad__ettevetete-tulud-kulud-kasum__aastastatistika/EM0072

Prioriteetse tarbimiskoha mõiste täpsustamine võib mõjutada suuri üldsusele ligipääsmatuid valdusi, sealhulgas riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende asutuste hallatavaid hooneid ning erasektori suuri töö- ja tootmishooneid. Mõju sõltub Terviseameti üldise riskianalüüsi tulemustest ja kohaldatavatest riskijuhtimismeetmetest. Seniste andmete põhjal ei saa asjaomaste valduste arvu usaldusväärselt määrata.

Võimalike omanike ja haldajate hulka kuuluvad riik, KOV-id ja nende hallatavad asutused, eraõiguslikud ettevõtjad ning muud juriidilised isikud. Kui kohaldatavad riskipõhised eeldused on täidetud, võivad tekkida *Legionella* või plii seire ning riskide vähendamise meetmetega seotud kulud. Täpne sihtrühm, menetlustoimingute maht ja kulud selguvad üldise riskianalüüsi ning rakenduskorralduse täpsustumisel - neid ei ole praegu võimalik arvuliselt hinnata.

Joogivee kontrolli kava pideva läbivaatamise nõude täitmine võib nõuda joogivee käitlejatelt senisest süsteemsemat jooksvat hindamist ja vajaduse korral infovahetust Terviseametiga. Kuna see on seotud juba kehtiva kohustusega tagada joogivee nõuetekohasus ja rakendada riskipõhist joogiveeohutuse käsitlust, ei ole olulist halduskoormuse kasvu oodata. Ühisveevärgi puurkaevu kasutusluba taotleva vee-ettevõtja või arendaja jaoks menetlus lihtsustub ja võib kiireneda, kuna Terviseameti eraldi kooskõlastusetapp kaob.

Joogiveehaarete asukohaandmete piirang tähendab asjaomastele vee-ettevõtjatele ja teistele andmekasutajatele vajadust arvestada tundlike asukohaandmete taotlemisel nende juurdepääsurežiimiga ning põhjendada vajaduse korral andmete saamise alust. Eesmärk on piirata asukoha tuvastamist võimaldava teabe põhjendamatut avaldamist, ilma et joogivee käitlemiseks vajalik teabevahetus katkeks. Võimalik väikene lisatöö võib tekkida teabepäringute ja juurdepääsuõiguste selgitamisel - selle ulatuse kohta andmeid ei ole.

Ettevõtjate mõju suurus ja sagedus erinevad: otsene vastavushindamise, tõendamise ning märgistamise kulu on eeldatavasti suurim väikesele tootjate rühmale, importijatele ja levitajatele. Kasutajad peavad rohkem kontrollima hangitavate toodete nõuetekohasust. Võimalikud ebasoovitavad mõjud on vastavushindamise hind ja ajakulu, toodete turule jõudmise viibimine, hinnatõus ning tootevaliku võimalik ajutine vähenemine. Mõju olulisust ei saa ettevõtjate arvu ja kulude usaldusväärsete andmeteta kvantifitseerida - risk võib konkreetsele ettevõtjale olla oluline ka siis, kui kogu turu mõju on väike. Joogivee käitlejatele ning joogiveetaristut projekteerivatele ja ehitavatele ettevõtjatele avaldub mõju uue taristu rajamisel, olemasoleva rekonstrueerimisel või toodete asendamisel. Mõju ei ole pidev, vaid seotud konkreetsete investeering- ja hankeotsustega.

6.3. Mõju riigivalitsemisele

Sihtrühm: riigiasutused (TTJA, Terviseamet, Maksu- ja Tolliamet) ja KOV-id

Eelnõu mõju riigiasutustele avaldub peamiselt joogiveega kokkupuutuvate toodete turujärelevalve korralduses, joogivee kvaliteedi järelevalvega seotud infovahetuses ja kasutusloa menetluse lihtsustamises. Mõju on asutuste lõikes erinev: TTJA-le lisandub täpsustuv järelevalveülesanne, Terviseameti menetluskoormus väheneb ning Maksu- ja Tolliameti roll piirdub vajaduse korral impordietapi teabevahetusega. KOV-idele avaldub mõju eelkõige joogiveetaristu omaniku või tellijana ja kasutusloa menetlust läbiviiva asutusena.

Terviseameti töökorralduses lisandub prioriteetsete tarbimiskohtade nimekirja avaldamine veebilehel ja asjaomaste omanike teavitamine. Tegemist on üldise riskianalüüsi tulemuste rakendamisega. Täpne lisatöö sõltub välja valitavate tarbimiskohtade arvust. RTHS-i

tingimusliku juurdepääsupiirangu rakendamine eeldab teabenõuete lahendamisel rahvatervishoiule tekkiva ohu hindamist.

TTJA

TTJA-le lisandub turujärelevalve ülesanne joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse, vastavushindamise, märgistuse, dokumentatsiooni ning turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle. Ülesanne lisab olemasolevale ehitustoodete ja teiste seadmete järelevalvele täiendava kontrolliobjekti, kuid TTJA hinnangul ei eelda eraldi ametikoha loomist. Valmismaterjal ei ole iseseisev turujärelevalve objekt, tootes kasutatud valmismaterjali katsetamise ja heakskiitmise tõendeid kontrollib TTJA konkreetse toote dokumentatsiooni ja vastavushindamise tõendite osana.

TTJA hinnangul[14] on lisatöömaht 2028. a ligikaudu 315 tundi ehk 0,18 täistööaja ekvivalenti ning järgnevatel aastatel on lisatöömaht ligikaudu 255 tundi. Sellest moodustavad dokumentatsioonikontroll 150 tundi, Terviseametiga koostöö ja juhtumite menetlemine 60 tundi ning teavitava asutuse rolli laiendus 45 tundi aastas. Esimesel rakendusaastal lisandub protsesside ja koostöökorra väljatöötamiseks 60 tundi. Töömahtu on hinnanguliselt võimalik katta olemasoleva personali tööülesannete ja prioriteetide ümberkorraldamisega, kuid tegeliku koormuse suurenemisel tuleb ressursivajadust uuesti hinnata.

Otsekulud on TTJA hinnangul seotud toodete katsetamise ja ametnike koolitamisega. 2028. a on hinnanguline otsekulu 7000 eurot, millest 5000 eurot moodustab katsetamise eelarvereserv ja 2000 eurot koolitus. Alates 2029. a on korduv aastane kulu hinnanguliselt 6000 eurot, millest 5000 eurot moodustab katsetamise eelarvereserv ja 1000 eurot täienduskoolitus või ajakohastav koolitus.

TTJA ülesandega kaasneb vajadus tagada valmisolek Euroopa Liidu tasandi koostööks ja teabevahetuseks, sealhulgas teavitatud asutuste, vastavushindamise ja turujärelevalvega seotud info kasutamiseks. See ei tähenda eraldi uue riikliku süsteemi loomist, kuid eeldab, et TTJA-l on piisav valdkondlik pädevus ja töökorraldus Euroopa Liidu õigusraamistikus liikuvate andmete ning teiste liikmesriikide praktika arvestamiseks. Artikli 11 rakendamisega seotud küsimusi käsitletakse praegu eelkõige joogiveedirektiivi rakendamise eksperdirühmas ning vajaduse korral selle tehnilistes aruteludes. Eesti osalemine on seni toimunud peamiselt hübriid- või kaugosaluse vormis. Seetõttu ei kaasne eelnõuga vahetut uut püsivat lähetuskulu. Euroopa Liidu tasandi koostöös osalemine võib siiski TTJA-le kaasa tuua täiendava töökoormuse koosolekutel osalemise, materjalide läbitöötamise ja seisukohtade kujundamise tõttu. Kui edaspidi moodustatakse direktiivi artikli 11 rakendamiseks ADCO-tüüpi turujärelevalve koostööformaat, osaleb Eesti esindamisel eelkõige TTJA kui joogiveega kokkupuutuvate toodete turujärelevalveasutus. Vajaduse korral kaasatakse TTJA poolt seisukohtade kujundamisse Terviseamet ning Põllumajandus- ja Toiduamet, eelkõige joogivee terviseohutuse, joogivee kontaktmaterjalide nõuete ning toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete piiritlemise küsimustes. Täpset töökoormuse hinnangut ei ole hetkel võimalik lisada, sest alalist koostööformaati pole loodud. Võimalikud lähetuskulud sõltuvad koostööformaadi töökorraldusest, koosolekute toimumiskohast ja sellest, millises ulatuses katab Euroopa Komisjon osalemisega seotud kulud. Täiendav ebasoovitav mõju võib tekkida siis, kui vajalikku katsetamise ja koolituse eelarvet ei eraldata: TTJA saab teha vähem sisulisi kontrolle ning toodete nõuetele mittevastavus võib jääda kauem avastamata. Riski suurus sõltub lisarahastusest ja tegelikust juhtumite arvust.

[14] TTJA päring: 10.08.2026.

Uue tehniliselt detailse õigusraamistiku ühetaoliseks rakendamiseks on vaja koostada praktilised juhendmaterjalid ja kontrolliloogika. Neis on asjakohane käsitleda eelkõige direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohaldamisala ja piirjuhtumeid, dokumentatsiooni ja märgistuse kontrolli, vastavushindamise tõendite hindamist, kohapeal pealekantavaid materjale ning eel- ja vahetoodete käsitlemist.

Maksu- ja Tolliamet

Maksu- ja Tolliametile ei anta eelnõuga joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse sisulise hindamise ülesannet, kuna see kuulub TTJA kui turujärelevalveasutuse pädevusse. Kolmandatest riikidest pärit toodete puhul võib siiski olla vajalik Maksu- ja Tolliameti ning TTJA koostöö impordietapis, eelkõige nõutud dokumentide olemasolu või võimaliku nõuetele mittevastavuse kohta teabe edastamisel. Koostöö võib eeldada olemasolevate riskiprofiilide, kontrollikirjelduste või teabevahetuse töökorralduse täpsustamist. Maksu- ja Tolliameti täpsem roll, töökorralduslik mõju ja võimalik lisatöökoormus selguvad rakenduspraktika kujundamisel koostöös TTJA-ga.

Terviseamet

Artikli 11 rakendamisel jätkab Terviseamet joogivee kvaliteedi järelevalvet ega muutu turujärelevalveasutuseks. Terviseameti mõju on seotud eelkõige olukordadega, kus joogivee kvaliteedi järelevalve käigus ilmneb põhjendatud kahtlus, et joogivee kvaliteedi probleem võib olla seotud konkreetse joogiveega kokkupuutuva toote nõuetele mittevastavusega. Selline kahtlus võib tekkida muu hulgas veeanalüüside tulemuste, veesüsteemis tehtud muudatuste, uute toodete paigaldamise, korduvate kaebuste, vee organoleptiliste omaduste muutuste või muu menetluses kogutud teabe põhjal.

Sellisel juhul kogub Terviseamet joogivee kvaliteedi järelevalve pädevuse piires asjakohase esmase teabe, sealhulgas vajaduse korral vee-ettevõtjalt või joogivee käitlejalt teabe veesüsteemis tehtud muudatuste ja kasutatud toodete kohta, ning edastab selle TTJA-le. Terviseamet ei hinda toote vastavushindamise dokumentide, sertifikaatide, märgistuse ega turule laskmise nõuete täitmist toote turujärelevalve tähenduses. Nende dokumentide ja nõuete kontrollimine, sealhulgas tootes kasutatud valmismaterjalide katse- ja heakskiitmistõendite kontrollimine, kuulub TTJA pädevusse. Terviseameti ja TTJA infovahetuse kord, juhtumi üleandmise lävend, tähtajad ja edastatava teabe miinimumsisu täpsustatakse asutuste koostöökorralduses.

Rikkumismenetlusega seotud muudatused mõjutavad Terviseameti tööpraktikat eelkõige riskipõhise käsitluse, prioriteetsete tarbimiskohtade ja joogivee kontrolli kava pideva läbivaatamise kaudu. Muudatused ei loo Terviseametile uut menetlusliiki ega uut joogivee riskijuhtimise süsteemi, kuid eeldavad olemasolevate ülesannete direktiivikohast rakendamist ja senisest selgemat jooksvat hindamist. Prioriteetsete tarbimiskohtade lõplik koosseis ja nendega seotud töökoormus selguvad Terviseameti riskianalüüsi valmimisel.

Terviseameti koormus ühisveevärgi puurkaevude kasutusloa menetlustes väheneb, kuna amet ei pea enam osalema menetluses kooskõlastajana. Kuna dubleerivat tööd on vähem, saab Terviseamet keskenduda joogivee ohutuse hindamisele kontrollikavade kooskõlastamise ja kvaliteedi järelevalve kaudu. Muudatuse täpne mõju sõltub menetluste arvust.

Veehaarete geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangu rakendamine võib eeldada Terviseametilt vee terviseohutuse infosüsteemis töödeldavate andmete koosseisu ja juurdepääsuõiguste ülevaatamist ning vajaduse korral infosüsteemi tehnilist kohandamist.

Muudatus ei too kaasa uue andmekogu loomist ega muuda oluliselt olemasoleva infosüsteemi pidamise korraldust, kuid võib eeldada juurdepääsupiiranguga andmete tehnilist eristamist, juurdepääsuõiguste haldamist ja vajaduse korral infosüsteemi dokumentatsiooni või põhimääruse ajakohastamist.

KOV-id

Potentsiaalne sihtrühm on kõik Eesti 78 kohalikku omavalitsust, kuid muudatuste tegelik mõju puudutab neid erineval määral. KOV võib olla joogiveetaristu omanik, taristu ehitamise tellija või kasutusloa menetleja. Tellija või menetleja roll ei eelda tingimata taristu omamist. KOV-il või tema asutusel võib olla ka prioriteetse tarbimiskoha staatusest mõjutatud valdus. Taristu KOV-ide ja ettevõtjate vahelise omandijaotuse kohta puudub siin usaldusväärne koondandmestik ning seda ei saa ilma täiendava uuringuta arvuliselt esitada. Kohustuslikust Terviseameti kooskõlastusest loobumine võib lihtsustada KOV-i kasutusloa menetlemist, kuid ei anna KOV-ile uut joogivee terviseriski hindamise ülesannet.

KOV-ide tööpraktikas kaob puurkaevu kasutusloa menetluse kohustuslik kooskõlastusetaotlus Terviseametile ning vajaduse korral küsitakse ametilt arvamust. See puudutab KOV-i menetlusülesannet sõltumata sellest, kes on puurkaevu omanik. Mõju võib olla suurem rohkemate kasutusloamenetlustega omavalitsustes. Tegelikult mõjutatud ametikohtade arvu ei saa samastada 78 KOV-i arvuga, sest tööjaotus, menetluste sagedus ja menetleja pädevus erinevad. Lisakohustusi võib KOV-ile tekkida taristuomaniku või suure prioriteetse valduse haldajana, mitte pelgalt KOV-i staatuse tõttu. Regionaalne mõju on käsitletud peatükis 6.5.

Kokkuvõttes on mõju riigiasutustele ja KOV-idele töökorralduslik ning tervikuna väike kuni keskmine. TTJA-le lisandub uus turujärelevalveülesanne ja piiratud korduv kulu, Terviseameti ja KOV-ide töökoormus võib väheneda ning Maksu- ja Tolliametile uut sisulist järelevalveülesannet ei lisandu. Ebasoovitavate mõjude risk seisneb eelkõige selles, et TTJA tegelik töökoormus või asutustevahelise infovahetuse maht võib kujuneda prognoositust suuremaks. Ressursivajadust ja töökorralduse toimivust tuleb seetõttu rakendamise käigus uuesti hinnata.

6.4. Mõju looduskeskkonnale

Eelnõu otsene mõju looduskeskkonnale on väike. Ühtsemad nõuded joogiveega kokkupuutuvatele toodetele võivad vähendada materjalidest soovimatute ainete leostumise riski joogiveesüsteemi, kuid selle ulatus ei ole teada. Puurkaevu kasutusloa menetluse lihtsustamine ei muuda veevõtu ega põhjaveekaitse materiaalõiguslikke nõudeid. Veehaarete asukohaandmete kaitse võib kaudselt vähendada tahtliku kahjustamisega kaasnevat keskkonnariski. Mõju on valdavalt kaudne ja ennetav - olulist negatiivset keskkonnamõju ei ole olemasolevate andmete põhjal alust prognoosida.

Veehaarete asukohaandmete juurdepääsupiirangul puudub otsene mõju keskkonnaseisundile, vee seisundi seirele, keskkonnanõuete rakendamisele või veehaarete kaitsealade kehtestamisele. Kaudne positiivne mõju võib tuleneda joogiveehaarete ja nendega seotud taristu parema kaitse kaudu, mis aitab vähendada veevarustuse häirimise ja joogiveeallikate kahjustamise riske.

6.5. Mõju regionaalarengule

Eelnõuga kavandatud nõuded kohalduvad kogu Eestis ühetaoliselt. Eelnõuga kavandatu kohaselt ei kehtestata piirkonniti erinevaid nõudeid ega muudeta veeteenuse korraldust,

hinnakujundust, investeerimiskohustusi või joogivee kvaliteedinorme. Seetõttu puudub eelnõukohasel seadusel oluline otsene mõju regionaalarengule.

Muudatuste praktiline mõju võib piirkonniti erineda veevärkide, tarbijate, prioriteetsete tarbimiskohtade ja ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluste arvu tõttu. Suuremad ühisveevärgid ja suure kasutajate arvuga tarbimiskohad paiknevad sagedamini linnades ja tihedamalt asustatud piirkondades, samas kui maapiirkondades on rohkem väiksemaid veevärke ja eraveevärke. Seetõttu võib joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuete ja prioriteetsete tarbimiskohtade mõiste täpsustamise praktiline tähendus olla suurem ulatuslikumates veesüsteemides. Kasutusloa menetluse lihtsustamise mõju sõltub selliste menetluste piirkondlikust arvust.

Võimalikud prioriteetsed tarbimiskohad paiknevad üle Eesti. Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasi[15] andmetel oli 2025. aastal Eestis 47 avalikku ja erasektori haiglat: neist 15 asus Harju, viis Ida-Viru ja neli Pärnu maakonnas ning ülejäänud maakondades oli üks kuni kolm haiglat. Ka teiste võimalike prioriteetsete tarbimiskohtade arv on maakonniti erinev. Nende kohtadega seotud mõju piirkondlik ulatus sõltub sellest, millised asutused ja veesüsteemid Terviseameti riskianalüüsi põhjal prioriteetseks loetakse.

Rahva tervise seisukohast on mõju üldine ja ennetav: joogiveega kokkupuutuvate toodete ja materjalide nõuetele vastavuse parem kontroll aitab vähendada joogivee kvaliteedi halvenemise riski sõltumata piirkonnast. Mõju võib olla suurem kohtades, kus sama joogiveesüsteemi kasutab palju inimesi või kus Terviseameti riskianalüüs näitab suuremat vajadust riskijuhtimismeetmete järele. See ei too siiski kaasa veeteenuse hinna, kättesaadavuse ega kvaliteedi piirkondlikku halvenemist.

Ettevõtjate kohanemiskulud sõltuvad eelkõige nende rollist tarneahelas, tootevalikust ning toodete vastavushindamise, dokumentatsiooni ja märgistuse vajadusest, mitte ettevõtja asukohast. Joogivee käitlejatele, vee-ettevõtjatele ja taristuomanikele avaldub mõju peamiselt uue taristu rajamisel, olemasoleva rajatise rekonstrueerimisel või toodete asendamisel. Olemasolevaid rajatisi ei ole vaja üksnes uue regulatsiooni jõustumise tõttu ümber ehitada. Seetõttu ei teki eelnõuga kavandatust piirkonniti erinevaid investeerimiskohustusi.

Enne Terviseameti riskianalüüsi valmimist ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata prioriteetsete tarbimiskohtade täpset arvu ega paiknemist. Piirkondlike erinevuste ilmnemisel tuleb nõuete ühetaolist rakendamist toetada juhendamise, asutustevahelise infovahetuse ja vajaduse korral sihtrühmade teavitamisega.

Veehaarde asukohaandmete juurdepääsupiirangut kohaldatakse veehaarde paiknemisest sõltumata ning see ei mõjuta piirkonniti avalike teenuste kättesaadavust ega veevarustuse korraldust.

Kokkuvõttes on mõju regionaalarengule väike. Muudatuste praktiline maht võib piirkonniti erineda, kuid olemasolevate andmete põhjal ei suurenda eelnõukohane seadus regionaalset ebavõrdsust ega too mõnes piirkonnas kaasa suuremat negatiivset mõju.

6.6. Haldus- ja töökoormuse mõju analüüs

[15] https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas__04THressursid__01TTosutajad/TTO20.px.

Eelnõu mõju ettevõtjate ja teiste haldusväliste isikute halduskoormusele ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste töökoormusele tuleb eristada. Mõju suurust ei saa olemasolevate andmete põhjal ühe koondarvuna väljendada.

Riigiasutuste koormus osaliselt suureneb ja osaliselt väheneb. TTJA puhul lisandub joogiveega kokkupuutuvate toodete turujärelevalve ülesanne, millega kaasneb mõõdukas täiendav töömaht. Samas hinnatakse, et täiendavat töökoormust on võimalik katta olemasolevate ressursside ja tööülesannete ümberkorraldamisega. Maksu- ja Tolliametile uusi sisulisi ülesandeid ei lisandu.

Terviseametil väheneb puurkaevu kasutusloa menetlustes kohustuslike kooskõlastuste arvust tulenev töökoormus, kuid prioriteetsete tarbimiskohtadega seotud teavitamine ja tundlike asukohaandmete kaitse võivad lisada menetlustoiminguid. KOV-ide menetlejate töökoormus võib väheneda kooskõlastusetapi kaotamisel. Kokkuhoid sõltub tegelike taotluste ja menetluste arvust ega ole praegu hinnatav.

Ettevõtjate halduskoormus võib suureneda eeskätt tootjate, importijate ja levitajate vastavushindamise, dokumentatsiooni hankimise ning märgistamise toimingute tõttu. Halduskoormust vähendava meetmena nähakse ette ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluse lihtsustamine, jättes ära Terviseameti kohustusliku kooskõlastuse. Muudatus võib vähendada vee-ettevõtjate ja arendajate täiendavat asjaajamist, sealhulgas vajadust esitada kooskõlastamise käigus täiendavaid dokumente või selgitusi, ning lühendada kasutusloa menetlusele kuluvat aega. Kuna kehtiva korra kohaselt korraldab Terviseameti kooskõlastuse küsimise kasutusloa menetleja, ei kaasne kooskõlastuskohustuse kaotamisega automaatselt taotleja eraldiseisva dokumentide esitamise kohustuse äralangemist. Ettevõtjate halduskoormuse tegelik vähenemine sõltub senisest menetluspraktikast ning selle suurust ei ole olemasolevate andmete põhjal võimalik hinnata. Samuti ei pruugi halduskoormuse suurenemisest ja vähenemisest mõjutatud ettevõtjate ringid kattuda.

Veehaarde asukohaandmete juurdepääsupiirang ei tekita üldjuhul uusi kohustusi elanikkonnale ega ettevõtjatele. Terviseametile võib kaasneda täiendav töökoormus seoses vee terviseohutuse infosüsteemi tehnilise kohandamise, juurdepääsuõiguste haldamise ja andmete kaitse tagamisega. Täpne tehniline lahendus ja sellega seotud tegevused selguvad infosüsteemi tehnilise analüüsi käigus.

Kokkuvõttes võib toodete nõuetega kaasneda ettevõtjatele mõõdukas lisanduv halduskoormus, mille kõrval nähakse ette eraldi asjaajamist vähendav meede puurkaevu kasutusloa menetluses. Asutuste töökoormus ja kulud on eraldiseisev mõju: TTJA töömaht suureneb, Terviseameti ja KOV-ide menetlustoimingud võivad osaliselt väheneda ning TTJA rahastuse puudumine võib piirata järelevalve ulatust.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamine eeldab riigilt eelkõige TTJA järelevalvepädevuse rakendamist, juhendmaterjalide ja kontrollipraktika kujundamist ning vajaduse korral koostööd Terviseametiga. Samuti võib olla vajalik turuosaliste teavitamine ja nõustamine uue Euroopa Liidu süsteemi rakendumise kohta.

TTJA korraldab joogiveega kokkupuutuvate toodete turujärelevalve, kontrollib dokumentatsiooni ja märgistust, teeb vajaduse korral katsete tellimiseks ettevalmistusi ning täidab Eestis asutatud vastavushindamisasutustega seotud teavitava asutuse ülesandeid.

Euroopa Komisjoni ja teiste liikmesriikidega toimub TNVS-is ning kohaldatavas Euroopa Liidu õiguses ette nähtud teabevahetus. Praktikas tähendab see teavitatud asutuste staatuse kontrollimist, asjaomase Euroopa Liidu infovahetuse jälgimist ning turujärelevalve juhtumite edastamist pädevuse piires. Terviseamet jätkab joogivee kvaliteedi järelevalvet ja teavitab TTJA-d võimalikest toote nõuetele mittevastavuse kahtlustest.

Kolmandatest riikidest pärit toodete puhul võib olla vajalik kujundada TTJA ning Maksu- ja Tolliameti vahel praktiline teabevahetus, et impordietapis tuvastatud võimalikud nõuetele mittevastavuse või dokumentide puudumise juhtumid jõuaksid pädeva turujärelevalveasutuseni.

TTJA hinnangu kohaselt ei kaasne direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 turujärelevalve ja teavitava asutuse rolli täitmisega eraldi ametikoha loomise vajadust. Lisanduv töömaht on esimesel rakendusaastal ligikaudu 315 tundi ehk 0,18 täistööaja ekvivalenti ja järgnevatel aastatel ligikaudu 255 tundi ning see kaetakse olemasoleva personali tööjaotuse raames. Täiendav ressursivajadus seisneb eelkõige katsetamiseks ja koolituseks vajaliku eelarve tagamises.

2027. aastal täidetakse seaduse eesmärke minimaalsel baastasemel TTJA omavahenditest. 2028. aastal on TTJA hinnanguline otsekulu ligikaudu 7000 eurot, sealhulgas 5000 eurot toodete katsetamise eelarvereserviks ja 2000 eurot baaskoolituseks. Alates 2029. aastast on korduv aastane kulu hinnanguliselt ligikaudu 6000 eurot, sealhulgas 5000 eurot katsetamise eelarvereserviks ja 1000 eurot täienduskoolituseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium kavandab vahendite taotlemist RES 2028–2031 protsessis. Kui lisarahastust ei eraldata, tuleb TTJA-l katta uued ülesanded olemasoleva eelarve piires. See on ebasoovitava mõju risk: toodete katsetamise, ametnike koolituse ja turujärelevalve kontrollide maht võib jääda kavandatust väiksemaks ning nõuetele mittevastavate toodete avastamine või menetlemine aeglustuda. Riski suurus sõltub tegelikust töömahust ja rahastamisest.

Rikkumismenetlusega seotud muudatused ei eelda uue asutuse loomist ega eraldi riikliku süsteemi ülesehitamist. Tegemist on eelkõige kehtiva veeseaduse sõnastuse täpsustamisega, et tagada direktiivi nõuetega parem kooskõla. Muudatuste rakendamine toimub olemasolevate joogivee kvaliteedi järelevalve ja riskijuhtimise ülesannete raames.

Eelnõuga ei kavandata Terviseametile uut rahalist kohustust. Vastupidi, Terviseameti kooskõlastusrolli kaotamine vähendab ameti menetluskoormust ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses.

KOV-idele direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisega otsest uut kohustust ei kavandata. Kaudne mõju võib avalduda olukorras, kus KOV on joogiveetaristu omanik, tellija või ehitusprotsessi osapool ning peab tagama nõuetele vastavate toodete kasutamise.

Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlustes väheneb KOV-i, Keskkonnaameti või muu kasutusloa menetlust läbiviiva asutuse kooskõlastuskoormus, kuna Terviseameti kooskõlastuse küsimise kohustus kaob. Täpne mõju sõltub menetluste arvust.

8. Rakendusaktid

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamiseks ei ole kavandatud uut riigisisest rakendusakti, millega korrataks Euroopa Liidu otsekohalduvaid tehnilisi nõudeid. Artikli 11

alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktid on otsekohalduvad ning eelnõuga luuakse nende rakendamiseks vajalik riigisisene pädevus- ja järelevalveraamistik.

Vajaduse korral võib rakendamise käigus koostada juhendmaterjale joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide kohaldamisala, dokumentatsiooni, märgistuse, vastavushindamise tõendite ja järelevalvepraktika kohta. Juhendmaterjal ei asenda õigusakti, vaid aitab ühtlustada ettevõtjate ja järelevalveasutuse praktikat.

Juhendmaterjalides ja kontrollnimekirjades on otstarbekas käsitleda muu hulgas artikli 11 kohaldamisala, piirjuhtumeid, dokumentatsiooni ja märgistuse kontrolli, vastavushindamise tõendite hindamist, kohapeal pealekantavaid materjale ning eel- ja vahetoodete käsitlemist. Samuti võib juhendites täpsustada, millal ja millises ulatuses on vajalik koostöö Terviseameti või Maksu- ja Tolliametiga.

Juhendmaterjalide koostamisel tuleb arvestada ka TTJA ressursihinnangus kirjeldatud praktiliste vajadustega, sealhulgas dokumentatsioonikontrolli ulatuse, katsetamise vajaduse hindamise, teavitava asutuse menetluse ja Terviseametiga kahesuunalise infovahetuse töökorraldusega.

Rikkumismenetlusega seotud muudatuste täielikuks rakendamiseks võib olla vajalik täpsustada ka seadusest madalama tasandi õigusakte, eelkõige joogivee kontrolli kava ja seireprogrammi nõudeid reguleerivaid sätteid. Nende muudatuste vajadust ja ulatust täpsustatakse eelnõu edasise menetluse käigus.

Kui eelnõu edasises õiguslikus analüüsis leitakse, et Terviseameti ja TTJA vaheline infovahetus, juhtumite üleandmise kord või muu menetluslik küsimus vajab õigusakti tasandil reguleerimist, täiendatakse eelnõu ja seletuskirja vastavalt.

Rahvatervishoiu seaduse § 29 muudatuse rakendamiseks võib olla vajalik ajakohastada vee terviseohutuse infosüsteemi põhimäärust ja infosüsteemi dokumentatsiooni ning täpsustada tehniliselt, kuidas juurdepääsupiiranguga andmed eristatakse muudest infosüsteemis töödeldavatest andmetest ja avalikest väljunditest.

Prioriteetsete tarbimiskohtade nimekirja avaldamise ja omanike teavitamise tehniline korraldus täpsustatakse Terviseameti töökorralduses. Vajaduse korral kontrollitakse, kas seaduse alusel antud määruses on vaja täpsustada seirekohustuse määramist ja teavitamist.

Ehitusseadustiku muudatuse rakendamine ei eelda ehitusregistri automaatse teavituse arendamist. Selle muudatusega seonduvalt on vaja muuta ka taristuministri 24. märtsi 2026. a määrust nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“ (§ 19 lg 1).

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras, s.o kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist. Eraldi jõustumiskuupäeva ei sätestata, arvestades eelnõu menetlemiseks Riigikogus kuluvat aega. Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu otsekohalduvad nõuded hakkavad üldjuhul kohalduma 31. detsembril 2026 sõltumata Eesti seaduse jõustumise ajast.

Kui seadus jõustub pärast 31. detsembrit 2026, ei ole Euroopa Liidu nõuete kohaldumise alguseks riigisisene rakendus- ja järelevalveraamistik veel täielikult kehtestatud. Euroopa Komisjoni rikkumismenetluses tuvastatud ülevõtmispuuduste kõrvaldamiseks kavandatud seadusemuudatused jõustuvad alles seaduse jõustumisel. Samuti rakendub ühisveevärgi

puurkaevu kasutusloa menetluse lihtsustamine alates seaduse jõustumisest. Seetõttu on oluline jätkata eelnõu menetlemist võimalikult kiiresti.

Ettevalmistusperioodil tuleb eelkõige kujundada TTJA kontrollipraktika, valmistada ette vajalikud juhendmaterjalid, täpsustada infovahetust Terviseametiga ning vajaduse korral kujundada koostöö Maksu- ja Tolliametiga kolmandatest riikidest pärit toodete impordietapi juhtumite jaoks.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 ja selle alusel kehtestatud EL-i õigusaktide riigisisese rakendamise ettevalmistamisel on toimunud asutustevahelised arutelud ning kogutud sisendit asjaomastelt ministeeriumidelt ja riigiametitelt. Aruteludes on käsitletud muu hulgas toote nõuetele vastavuse seaduse kohaldamist, TTJA rolli teavitava asutuse ja turujärelevalveasutusena, Terviseameti rolli joogivee kvaliteedi järelevalves ning piirjoont toote turujärelevalve ja kasutusetapi joogivee kvaliteedi järelevalve vahel.

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu 26-0956 ning arvamuse avaldamiseks Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Akrediteerimiskeskusele, TalTechi materjali- ja keskkonnatehnoloogia instituudile, Eesti Vee-ettevõtete Liidule, Eesti Plastitööstuse Liidule, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liidule, Eesti Keemiatööstuse Liidule, Eesti Ehituskonsultatsioonieettevõtete Liidule, Eesti Veeinseneride Liidule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, AS-ile Pipelife Eesti, OÜ-le Aquaphor International, OÜ-le Krah Pipes, AS-ile AP ja P Grupp ning OÜ-le Innovative Water Systems.

Arvamuse esitasid Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda ja AS Pipelife Eesti. Ülejäänud arvamuse avaldamiseks kaasatud asutused, liidud ja ettevõtjad märkusi ei esitanud.

Kooskõlastamisel ja arvamuse avaldamisel esitatud märkuste ning nendega arvestamise kohta on koostatud märkustega arvestamise tabel, mis on lisatud seletuskirjale (lisa 1).

Algatab Vabariigi Valitsus 16. novembril 2026. a

Vabariigi Valitsuse nimel

(allkirjastatud digitaalselt)
Heili Tõnisson
Valitsuse nõunik